Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1993 ИЮНЬ 8
Зунай эхин (могой) нарын 19
ВТОРНИК
Гарагай 3
№ 105 (18719)
газетын сэн: захилай — 50 мүн., Хэлсээтэ сэн

Үрдөө аяасхын ЭНЭЖЭЛЭЛ

Удэлмэри үшөөл ехэ

...май нарада са... ехэл тогтуури... жидээ нагалнтай, ...ним газарта бага ...бороо ороллготой ...жэнгээ боложо, ...а соо хабарай та... ...удэлмэри нилээд ...лагдаа, унжагай... ...аб даа.

...урда жэлнүүдтэ ...25 болотор бүхы ...ороohото урга... ...ги таригдаад бай... ...байгша оной майн ...дэгээр үшөөл го... ...рта ешмэн, обё... ...хо, мүн ороohото-бобово ургамалнуудыг таригдаагүй байба.

Тодорхойлон хэлэбэл, бүхыдөө таригдахаар хараалагдаhан 340,3 мянган гектар тарианай болон ороohото-бобово ургамалнуудай 266,1 мянган гектарынь лэ таригдаад байгаа. Имагтал шэнинсэ, хара тарианы таригдажа дүүргэгдэ.

Бүхы дээрэнь абажа хараха, республика соо хабарай тарилга нёдондоной энэ үеынхнөө удаанаар ябуулагдана гэжэ хэлэхээр. Үнгэрэгшэ жилдэ энэ үедэ бүхыдөө 374,3 мянган гектарта тарилга хэгдээд байгаа hаа, байгша ондо hаял 313,5 гектарта элдэб ургамалнууд таригдаба.

Элдэб шалтагаанhаа боложо хабарай тарилгын хэлы гэдэргэ татагдаашье hаань, али бүхы ургамалнуудые тариха гол болзорыень алдажа болохогүйнь элитэ. Дан ехээр хожомдуулаа, ороитуулаа hаа, илангаяа ороohо тарианы, хартаабха, тэжээлэйшье зарим ургамалнуудые ёhоор эдеэшэжэ, ургасаяа хүсөөжэ үрдихэгүй юм. Тингэжэ ехэхэн ургаса алдагдажа магад.

Нүгөө талаараа зунай эхеэр, июнь соо хура бороо багатай, гандуу байхаар хүлеэгдэжэ байhан дээрэнээнь олохон ажахынуудые илангаяа малай тэжээл болохо ургамалнуудые хожомшог, июлиин хура бороодо дутэлүүлэн тарихаар хараална.

Тингэбэ яабашье саг ошожол байна. Ямаршье ургамалай тарилгые дан үлүү ехээр хойшолуулхань аюултай. Энээн дээрэhээ нютаг бүхэнэй байгаалиин, сагай уларилай байдалые, газарай хүрьhэндэ байhан шинг нойтые хараада абажа, бүхы тарилгын хүдэлмэрние түргэдхэхэ хэмжээ абаха шухала болоно.

Ушарынь юуб гэхэдэ, зунай эхин — июнь hарын гарашоод байхада үшөө 16 мянган гектарта ешмэн, 60 гара мянган гектар обёос, горитойхон газарта горох, кукуруза гэхэ мэтэ , 2000 шахуу гектарта тэжээлэй корнеплод, 47 мянга үлүүтэй гектарта силосэй ургамалнууд, 90 шахуу мянган гектарта зелёнко үшөө таригдаагүй байна ха юм. Бүхыдөө 1226 гектарта ургуулагдаха огородой эдеэншье hаял таригдажа захалба. Зарим аймагуудта хартаабха таригдажа дүүргэгдээдүй.

Тарианан дээрэ хэгдэхэ хүдэлмэри үшөөл ехэ даа.

Редакцийн социально-экономическа тahаг.

РЕСПУБЛИКЫН АЙМАГУУДТА ХАБАРАЙ ТАРИЛГЫН ХҮДЭЛМЭРИИН ХЭР ЯБУУЛАГДАЖА БАЙhАН ТУХАЙ
1993 оной майн 31-нэй мэдээн
(Дүүргэлтэнь процентээр)

Аймагуудта	Бүхы тарилга	Тэрэ тоодо ороohо тарианан	Хартаабха	Силосэй ургамал	Зеленко
Кабанскын	98	102	125	248	40
Прибайкалийн	79	93	97	66	58
Тарбагатайн	66	82	73	67	24
Түнхэнэй	63	61	77	35	—
Бэшүүрэй	63	82	92	—	15
Хэжэнгын	61	107	—	—	4
Хяагтын	58	76	70	14	25
Хоринын	57	85	—	7	5
Захаамынай	54	82	—	46	24
Зэдын	53	81	127	13	16
Хурамхаанэй	53	73	100	—	4
Мухар-Шэбэрэй	51	73	119	11	58
Сэлэнгын	50	84	109	3	13
Загарайн	50	76	56	—	25
Яруунын	44	51	100	47	12
Баргажанай	46	60	18	13	—
Хойто-Байгалай	44	138	80	—	21
Ивалгын	37	61	68	—	13
Ахын	—	—	—	—	—
Баунтын	—	—	—	—	—
Республика бүхыдөө	56	78	87	30	15

...ЖОВЫН теплицэдэ ...hаhан капустые ...ын хүн зон яhала ...hэ болонхой. Энэ...ое даагша А. И. ...ай хүтэлэрилдэг ...улагшадай ороолдо...ай үрэ дүн гэшэ. ...гэшүүд капустын ...жаруулха, бэлдэхэ ...ол анхаралаа хан... ...байна. Звеногой 15 ...3 теплицэдэ хүдэлжэ, капуста ургуулдаг юм. hалар эндэ 60 гектарай плантациган болохо. Нимэ ургэн ехэ талмай дээрэ жэл бүри хүдэлжэ, үндэр баян ургаса хүряажа абаха гэшэ бэлэхэн хэрэг бэшэ.

Звеногой гэшүүд овощ ургуулгын баян дүй дүршэлтэй боложо байна. Тэдэнэй эршэтэ ажалай ашаар лэ ургасань нэмэнэ. Жэшээнь, Светлана Тимофеевна Сметанина гушаад жэлдэ овощ ургуулагшаар хүдэлнэ. Тэрэнэй хани басаган Анна Алексеевна Батышева арбаад жэлдэ хүдэлөөшье hаа, нүхэрэйнгөө дүй дүршэлые халан абажа, мүн лэ бэрхэ овощ ургуулагша болонхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарhаа) С. Т. Сметанина, А. А. Батышева.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ЭМХИТЭЙГЭЭР АЖАЛЛАНА

«Хара-Шэбэр» гэдэг акционериэ нэгэдэлэй механизаторнууд паар болгогдоhон 2400 гектар талмайда шэнинсэ тариба. Виктор Кукшинов Владимир Гончиков хоёрой толгойлдог томодхогдомол отрядууд мүнөө обёос, ешмэн тариха газараа бэлдэнэ. Нэгэдэлэй бүхы 32 трактор талын сууряа үдэр hүнигүй зэдэлүүлжэ, үргэн дэлгэсэтэйгээр паар хахалаа.

Жэлhээ жэлдэ баян ургаса хуряан абадаг харашэбэрэйхид газарай хүрьhэ урбуулангүй зөөлэрүүлдэг оньhон арга хэрэглэн, үрэhэнтэй сугтань минеральна үтэгжүүлгэ оруулна.

Колхозой ахамад агроном В. Мунсуловай хэлэhэнэй ёhоор, эндэхи тарианшад 7500 гектар, газарай туд бүхэнhөө 16 центнерhээ доошо бэшэ тариа хуряан абаха түсэбтэй.

Тэрэшэлэн, малай тэжээл бэлэдхэдэг звеногойхид агроном Баяр Анандаевай ударидалга доро 1421 гектарта сенаж болон силос дараха ургамалнуудые тарина.

Ц. ГОНГОРОВ.

ЭРДЭМТЫН БААТАРШАЛГАТА ЗАМ

(Галсан Гомбоевой 175 жэлэй ойдо)

Эрдэмтэ лама Галсан Гомбоевой түрэhөөр 175 жэлэй ойдо зорюулагдаhан баярай суглаан Национальна библиотекын хуралдаанай танхим соо июнии 4-дэ болобо. Ойн баярые эмхидхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ, Буряад Республикын Верховно Советэй Түрүүлэгшын орлогшо Р. Б. Гармаев суглаае нээгээд, түүхын эрдэмэй доктор Д. Б. Улымжиев Буряадаймнай гайхамшагта эрдэмтын наhанай сам, эрдэм шинжэлэлгын хүдэлмэри тухай удха түгэлдэр элидхэл хэ.

1818 ондо Сэлэнгэдэ түрэhэн, Атаган нолжын хасагугай хүбүүн 11-тэйдээ Тамчын дасанай хубараг боложо, 12 жэл hуража, гэсэлэй сахилда хүрөөд байhанаа, 1847 ондо Казанийн гимназида hуража байhан дүрбэн буряад хүбүүдые харуулhалгаяа Дорнодохи судлалай үлгы болоhон хото мордоо hэн. Ородой мэдээжэ эрдэмтэд О. М. Ковалевскийн, Н. И. Лобачевскийн халуун дэмжэлгээр тэрэ эрдэмэй, багшын хүдэлмэридэ шуналтайгаар орөо бэлэй. Хожомынь Петербургын университедэй Дорнодохи факультедтэ монгол хэлэ заадаг болоод, Монголой, Түб Азийн арадуудай хэлэ бэшэг, түүхэ, шажан мүргэлэй талаар шинжэлгэнүүдые шууд эрхилээ hэн. «Алтан Тобшо», «Шиддиту хүүр», «Аржа-Буржа» гэхэ мэтэ монголой алдарта зохёолнуудые ород хэлэн дээрэ түрүүшынхеэ оршуулжа, Россин эрдэмтэдые, уншагшадые тэдээнтэй танилсуулhан габьяатай, Галсан Гомбоевой наhа бараhаар 130 жэл мүн лэ энэ зун, июлиин 11-дэ, гүйсэхэнь гээшэ.

Буряадай Эрдэмэй түбэй президиумэй түрүүлэгшэ, профессор Б. Ц. Найдаков арадайнгаа гайхамшагта хүбүүнэй алдарта нэрын дахинаа hэргээгдэжэ байhан ушараар сэдьхэлээ ханаhаа мэдүүлээд, энэ ёhолодо олон залуу оюутанай ерэhэниинь hайхан байна гэбэ.

Түүхын эрдэмэй доктор Ш. Б. Чимитдоржиев Татаар Республикын Түрэнэй архивта олоhон, Галсан Гомбоевой алдарта шаби Доржи Банзаровай эрхимээр hураhан тухай мэдэгдээгүй баримтануудые соносхоод, холын XIX зуун жэлдэ буряад эрдэмэй харгые зоригтойгоор hэтэлжэгаргаhан хүнүүдэй баатаршалгаар омогорхожо ябаял гэжэ уряалба.

Буряад Республикын 70 жэлэй ойн хүсэжэ 'байха үеэр арадаймнай солото хэдэн хүбүүдэй ойн баярнууд тудалдаба гэжэ Верховно Советэй Түрүүлэгшын орлогшо Р. Б. Гармаев хэлэбэ. Апрель hарада Г. Ц. Цыбиковэй түрэhөөр 120 жэл хүсөө. Бүри hаяар Э-Д. Ринчиногой, Б. Барадинай ойнууд болохоёо байна. Тэдэнэй дунда Галсан Гомбоевой ойн баярай нимэ эбтэй эмхитэйгээр, залуушуулай ургэн хабаадалгатайгаар боложо байhаниинь hайхан байна. Долоон хоногhоо эрдэмтын эхэ нютаг — Сэлэнгын аймагай түб Гусиноозерск хотодо эрдэмэй ехэ хуралдаан болохоёо байна.

Түгэсхэлдэнь Буряадай соёлой ба искусствын училищин бүлэг оюутад В. Ц. Дамбуевагай хүтэлбэри доро унаган буряад дуунуудаа ханхинуулжа, сугларагшадые ехэтэ баясуулаа.

Тэрэшэлэн hаяхан хэблэгдhэн Галсан Гомбоев тухай Д. Б. Улымжиевэй ном худалдагдаба.

Н. БАДМАРИНЧИНОВ.

ЭХЭНЭРНҮҮД ...hАНААГАА ЗОБОНХОЙ

...д эхэнэрнүүдэй «Алан гуа» ...гэшүүд hаяхан дахаад сугларан зорилгонууд, хараа шэглэлхайгаа хөөрэлдэбэ.

...о гэшэмнай энэ дэлхэй дээрэ ...юумэнэй эхи табигша гэжэ ...ой. Мүн бүрханай табисуураар ...одог гэшэ ааб даа. Тиимэhээ ...удые hанаата болгохо юумэн ...ри хүүгэдынь, гэр гуламтань, ...ргэнь, арадуудай харилсаан ...олоо даа.

...д байхадаа мүнөө буряад за...ай мүрөө алдажа, архи уудаг, ...тадаг, түрэл хэлээ мэдэдэг...ргэн шажанаа тоодоггүй, аха ...ь хүндэлдэггүй, ухаагаршье, ...ршье амиршан болоhониинь ...удэй hанаа зобоогүй яахаб ...лгоон базаарай хэжууда гол тү...яад хүбүүдэй hогтуу ябахадань, ...е эхин зүрхэн үбдахэд! Мүнөө...й залуушуул иимэ болошоод ...а, буряадуудай саашанхи үе...ямар зонние хүмүүжүүлжэ үгэ...ноб? Ямар жэшээ дээрэ тэдэ...ргахаб?

...бүгэдэндэ hанаагаа зобоhон бу...хэнэрнүүд оорын зблэл эмхид...ри хүүгэдийнгээ саашанхи бай...лаа, арадай үеэтэнэй түлөө ар...гаараа тэмсэхэ, hайн hайхан ...нгаа заншалнуудые hэргээхэ, эхын гүн сэдьхэлэй нангин үгые залуушуулда ойлгуулхые ороолдохо гэжэ шиндээ hэн.

Мүнөөнэй хатуу шэрүүн саг ажабайдалдамнай ехээр нүлөөлжэ байhаниинь ойлгосотой. Тиимэhээ мүн лэ тэдхэмжэ багатай, үлбэр үбшэн, үндэр наhатай, ганса бэе зондо олоороо сугларан, туhалха хэрэгтэй.

Эблэлэй эдэбхитэдэй анхарhан асуудалнууд олон. Хүн бүхэн гүнээгы удхатай дурадхалнуудые оруулаа. Үндэhэн арадайнгаа ерээдүй болохо үри хүүгэдэйнгээ, аша гушанарайнгаа саашанхи хуби заяан тухай хөөрэлдөөнэй гарахада, hанаа амар hууха эхэнэр байгаагүй. Энэ шухала асуудалда маанадай, эхэнүүдэй, сүм оролсоогүй hаа, хэн ороолдохо гэшэб?

Бүхы хөөрэлдөөгөө согсолжо, дурадхалнуудые хараада абажа, суглаанда хабаадагшад эблэлэй Устав эохёон найруулhан, удаань баталан абаhан байна.

Мүн эблэлэй хүтэлбэрилэгшэд hуньгагдаа. Буряадай түрэhэй онеро болон баледэй театрай худэлмэрилэгшэ Э. М. Гармаева — президентээр, Нинтын эрдэмэй институдай ахалагша эрдэмтэ Э. О. Доболова, Россин Федерацийн Географийн бүлгэмэй гишүүн С. С. Скольжикова гэгшэд вице-президентнүүдээр hунгагдаба.

Н. ШАГДАРОВА,
«Алан гуа» эблэлэй гишүүн.

Буряад-түүрэг лицей

Республикын Верховно Советэй Эрдэмэй, эрдэм hуралсалай, соёлой, залуушуулай политикын, спортын талаар комитедэй түрүүлэгшэ С. В. Калмыковой кабинет соо Турциhаа ерэhэн бизнесмен, журналист Садэттин Басертай пресс-конференци үнгэргэгдэбэ. Айлшантай хамта Дунда Азиhаа оршуулагша ябалсана. Улаан-Удэ хотын захиргаанай гулвазагай орлогшо А. Г. Семенов, хотын арадай эрдэм hуралсалай управлениин начальник В. Б. Прокопьев, Улаан-Удын 33-дахи дунда hургуулийн директор Мирза Ахарович Ахатов энэ уулзалгада хабаадаhан байгаа.

— Үндэр түрэлтэ Басер, Улаан-Удэдэмнай буряад-түүрэг лицей нээхэ асуудалаар Танние ёрээ гэлсэнэ. Зүб гү?

— Тиимэ. ЮНЕСКО-гэй үүсхэлээр эрдэм hуралсалай асуудалаар байгша оной март парада конференцидэ хабаадахадаа, Владимир Борисовичтай танилсажа, танай эндэ ерэбэ гээшэб. Турци ба Буряад орон эрдэм hуралсалай талаар харилсаха, холбоо барисаа тогтоохо байгаа, иигэжэ Улаан-Удэдэ тусхай лицей нээхэ шухала гээд үгсээ ойлголсоhон байнабди. Турциhаа багшанар ерэжэ, англи, түүрэг хэлэнүүдые заахаа, бүхы предмедүүд адли тэгшэ шудалагдаха, буряад, ород хэлэнүүд заагдаха гээд хараалнабди. Түрүүшын жэл түлөөhэгүй hуралсал, саашадаа түрэлхидhөө түлбэри абтадаг болохо, гэбэшье онсо бэлигтэй, hонор үхибүүд hуралсалай бүхы үедэ түлөөhэгүйгөөр hураха болоно. 6-дахи класс дүүргэhэн үхибүүд эндэ абтадаг байха. Түрүүшээр гус тустаа 25—30 hурагшадтай хөёр класс бүридхүүлхээр хараалнабди.

— Энэ шэнэ hургуулние хэн мүнгэ зөөрөөр тэдхэхэ болоноб? Мүн хаана тэрэ байрлахаб?

— Би хадаа Турциин газетэдэ худэлмэрилнэб. Газетэмнай акционернэ бүлгэмэй юм. Тэрэ бүлгэн ба танай горУНО гаргашануудые хахалан даажа абахаар түсэблэнэ.

Хөөрэлдөөндэ В. Б. Прокопьев оролсожо, иигэжэ мэдээсэбэ:

— Үхибүүдэй саад, яслинууд хоохороо, хүүгэд тиншээ ябахаяа болижо, хаагдаха тоондо хүрэнхэй, мүн хаагдапшье. Тиимэhээ иимэ нэгэ саадта лицей байрлуулхабди. hургалгын талаар түүрэг байгуулалта юугээрээ hайн бэ гэхэдэ, политикаhаа гадуур шэглэлтэй энэ системээр hуралсаhан үхибүүдэй 93 процентнь университет мэтын дээдэ эрдэмэй гуламтануудта орожо шададаг юм. Мүнөө зундаа эршэмтэйгээр худэлжэ, сентябриин 1-hээ шэнэ лицей нээхэ хүсэл бии.

Садэттин Басерай хэлэhэнэй ёhоор, Дунда Азийн республикануудта Турци иимэрхүү гушаад лицей нээгээ. Мүн тэрэ «лицей нээhэнэймнай удаа үшөө 4—5 иимэ гуламта эндэмнай нээгыт гэhэн захил заабол ороохо гээд hанамжалнаб, энэ арсашагүй» гээд бардамаар хэлээ hэн. Юутээрээ hургалгын түүрэг байгуулалтын hайн байhые саг харуулна ааб даа. Хүлеэгээд, хараад байя.

Гэбэшье жэнхэни буряад хэлэн дээрэ предмедүүдые заадаг hургуулинуудые олоор байгуулхаяа бү мартая, нухэд.

И. ГОМБОИН.

„Буряад үнэн"-93

ЗОНОЙ ГОМДОЛДО АНХАРМААР

Үндэhэн буряад хэлэн дээрээ хэблэгдэдэг республикынгаа орн ганса «Буряад үнэн» hонининие хэр олоор бэшүүлээ хаб гэжэ, албанай хэрэгтээр Мухар-Шэбэрэй аймагаар ябаха үедөө hонирхогдоо hааб даа.

«110-аад хэhэг бэшэгдээ» гэhэн мэдээсэл районой түбэй хэлхеэ холбооной таhагhаа газетымнай редакцида ерээд байгаа hэн.

Хүн зонине тоололгын 1989 оной дүнгөөр, Мухар-Шэбэрэй райондо 29 мянга хүрэхэгүй зон тоологдоо гэхэ гү, али нарибшалжа хэлэбэл, 28 808 хүнэй 5852-ынь буряадууд болоно гэжэ мэдээсэгдэг бэлэй.

5—6 мянган буряадуудай ороидоол 110 айлынь түрэл hонинсо бэшүүлээ гэхэдэ, балай баярламаар юумэн байгаагүй.

Нютагайнгаа үхибүүдые эрдэм номтой, соёл болбосоролтой болгожо байдаг гуламтануудай нэгэн — Хушуун-Үзүүрэй hургуули Майн 1-нэй hайндэр угтуулан, 70 жэлэйнгээ ойе тэмдэглэнэ hэмнай.

РСФСР-эй соёлой габьяата ажал ябуулагша, поэт Гунга Гомбоевич Чимитов, «Бурятагропромпроект» институдай директор, Буряад Республикын арадай депутат Дамба Цыренович Будаев гэгшэд энэл hургуули түгэсхэhэн намтартай.

Үнн удаан сагта «Теплоприбор» заводой директорээр худэлhэн, Россин Федерацийн арадай депутат Владимир Бадмаевич Нимаевые, Буряадай телевиденийн диктор Зэгбэ Дамбаевич Гомбожабайе танихагүй хүн үгы ёhотой.

Хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор Үлзы-Жаргал Шойбонович Дондуков, эрдэмэй кандидадууд Цэмдэмэ Шагдаровна Санжиева, Насаг Сампилович Эрдынеев, БСХИгэй профессор Цырендаша Доржиевич Доржиев болон бусад үшөөшье олон мэдээжэ, солотой, эрдэмтэй хүнүүдые Мухар-Шэбэрэй аймагhаа омогорхон тооложо боломоор юм.

Иимэ hургуулитай, үндэр болбосоролтой хүбүүд, басагадтай нютагай зон буряад хэлэ бэшэгэй, эрдэм hуралсалай унги таталсаhан үндэhэн хэблэлэйнгээ «Буряад үнэн» hонинние тоонгүй байхагүй, олоороо бэшүүлжэ, уншахал ёhотой гэжэ hанахаар юм.

Худөөгөөр ябахадаа, зонтой хөөрэлдэхэдэ, «Буряад үнэн» газетэ урда урданайхиhаа hонин болоо, абажа уншаха hэмди. Тээд сэнгынь днилдэшэгүй үнэтэй болоhон дээрэhээ бэшүүлээдүй байнабди гэжэ зариман хэлэнэ.

Нэгэ талаараа тэдэнние ойлгожо боломоор. Зарим ажахынуудай худэлмэришэд 4—6 мянган түхэриг hарын салин абадаг аад, тэрэнээшье саг соонь абаагүйбди гэлсэнэ, Хүн бүхэн гэр бүлэтэй, үхн хүүгэдтэй. Аяар 1000 түхэриг таhалаад газетэ бэшүүлхэ болоходонь, харамтайшье байжа болохо. «Буряад үнэнэй» өөрынь сэн 75 түхэриг зандаа үлэhэн аад, газетэ абаашаха почтын сэнгынь 910 түхэриг хурэтэрөө ургаа hэм шуу.

Тиимэл ушарhаа боомойхид—6, шэнэhэтынхид—9, нарhатынхид—11 хэhэг гэхэ мэтэшэлэн үсөөнөөр бэшүүлhэн байна ха юм. Гэбэшье түрэл арадайнгаа үндэhэн хэлые, соёл болбосоролые, шажан бурханаа, эрдэм гэгээрэлые ургэхэ, дэмжэхэ, хүгжөөхэ хэрэгтэ бааханшье хубитаяа оруулха гэhэн хүн арга хургаяа оложо бэшүүлхэ байхал даа.

Хэлхеэ холбоонойхидой талаhаа хангалгын үнэ сэнгэй хэды дахин үргэдөөшье hаань, захиhан газетэ, журналнуудаа үдэр үдэртэ уншахын аргагүй, хожомдуулдаг болонхой гэжэ ябаhан газартамнай гомдол зон бариха юм.

Олон үхибүүтэй, эрэмдэг, хүндэ байдалтай хүнүүдтэ Буряад республикын дэдэлы зургаанай үгэhэн мүнгөөр 100 хэhэг «Буряад үнэнэй» захил Мухар-Шэбэрэй районоор ябахадаа хүүлээ hэм.

Бэшэhэн квитанци бүхэнэйнгөө түлөө үшөө 5 түхэриг нэмэжэ захил хэгшэдhээ абадаг зомди, — гэжэ Галтай нютагай почтын хүдэлмэрилэгшэ С. Л. Бальжинимаева намайе ехэтэ гайхуулаа hэн.

— 1 квитанци типографида барлуулхадаа 8 түхэриг түлэдэг зомди,—гэжэ аймагай түбэй хэлхеэ-холбооной үзелай бухгалтер баhал урдаа оруулаагүй.

— Захилшадтаа хүргэхын түлөө аяар 910 түхэриг абана ха юмта. Тэрэ мүнгэн соотнай квитанцийн сэн ородоггүй юм гү?

— Тэрэ мүнгэнэйтнай ехэнхи хубинь түб руу эльгээгдэдэг, манда тон бишыхан хуби хүртэдэг юм.

— Танай хэхэ ажал би хэжэ байнаб,—гэжэ захилшадай квитанцинуудые тушаагаад, счет абажа байхадаа, зугаа тэдыдэ хэлэhэмни:

— Захилшадайнгаа тоо олон болгохоёо hанаа hаа, ябажал байгыт тээд,—гэжэ hэнгэргүйхэнөөр харюусаа hэн.

Тээд яахабши даа. Энэ худхаляатай сагта хаанашье ябахада, продукци бүтээгшэд, үйлдбэрилэгшэд бэшэ, харин буйлуулагшад, наймаалагшад, хүн зондо хүргэгшэд лэ олзотожо байдаг болонхой гүб даа.

Хүндэтэ уншагшад!

Июнийн тэн болотор «Буряад үнэн» газетэеэ захижа үрдэнт!

Удхыень мэдэбэл, энэмнай буянтайшье, сэдьхэл hэшхэлэйшье, политическэшье хэрэг гэшэл.

Т. НИМБУЕВ.

МАНДА АЖАЛЛАНА

«Хариин гүрэнүүдэй эрхэтэдэй ажалые манай республикын харьяата газар дээрэ хэрэглэлгын гүрим тухай» тогтоол республикын Верховно Совет абаhан байна. Мүнөөдэрэй байдалаар, Буряад орондоонай хари гүрэнүүдэй мянга табан зуугаад эрхэтэд ажаллана. Тодорхойлбол, Хитадай—960, Корейн—350, Монголой—155, США-гай —6, Канадын 1 эрхэтэн манай республикада ажал хэнэ. Хари гүрэнүүдэй эрхэтэдэй олонхинь гэхэ гү, али 822 хүн—худөө ажахыда, 400 гаран хүн—барилгада, 100 хүн ой модоной ажахыда худэлнэ, 100 хүн аралжаа наймаа хэнэ, бэшэниинь соёлой талаар ажал ябуулна.

Т. НИКОЛАЕВА.

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ:

2-дохи нюурта. АПК: ажалай эмхидхэл ба экономико. Ц. Чойропов: «Өөрын зүргэ харгы». Буряад Республикын 70 жэлэй ойдо. В. Хартаев: «Түрэл оронойнгоо түүхые шудалха». Удэрэй үзэгдэлнүүд. В. Вольский: «Дураараа сэнгыень нэмээнэ», СНГ: тобшо hонинуд.

3-дахи нюурта. Буряад Республикын соёлой hара Усть-Ордын автономито округто. Ч. Гомбоин, С. Бухаев: «Баруун далимнай хэр байнаш?» Хүн ба ye саг. В. Токтохоева: «3901-дэхи хэрэг».

4-дэхи нюурта. Хонгоодорнуудай уулзалгые угтуулан Л. Тапхаев: «Уг гарбалаа уудалан...» Н. Очирова: «Эгээл олонинь — hойно», hүреөтэ жэлэй баатарнууд. Г. Бадмаев: «Ленинградые хамгаалаа hэм...».

АПК: ажалай эмхидхэл ба экономико

ӨӨРЫН ЗҮРГЭ ХАРГЫ

Тус статьягай автор—Цыренжап Цыдыпович Чойропов һаяхана Санкт-Петербургын гүрэнэй университедэй дэргэдэ социологиин эрдэмэй докторой нэрэ зэргэ амжалтатайгаар хамгаалһан байна. Тэрэнэй бэшэһэн «Ажалша коллектив: зөөри ба өөһэдыгөө хүтэлбэрилхэ гурим» гэһэн диссертацинь ороной мэдэлгэ эрдэмтэдэй үндэр сэгнэлтэдэ хүргөө.

Мүнөө Ц. Ц. Чойропов Дагестан Республикын мэдээжэ худэлбэрилэгшэ, Россиин Федерацийн арадай депутат Магомед Абакарович ЧАРТАЕВАЙ ажалай дүй дүршэл тухай тодорхойгоор бэшэбэ гэшэ. Энэнь уншагшадай һонорто дурадхагдана.

Би һаяшаг Хурамхаанай аймагаар ябаад ерэһэн хүм. Урдань хамтын ажахы байһан колхоз, совхозуудаа түргэн-түдхэн һандаргажа, нютаг нутагаа газарнуудые ушарынь олонгүй хубаажа, тариашан-фермернүүдэй үмсын ажал эмхидхэхэмнай гэжэ һахы-һалаг боложо байбал даа. Энэ шамдуу түргэн ябуулагдажа байһан хэмжээе яажа ойлгуулалтайбэ гэхэдэ, Баруунай хүгжэнги оронуудта худөөгэй хубинь ажахынууд угаа эршэмтэй худэлнэ, үйлэдбэри сүхэнинь бүтээсэ ехэтэй гэлсэнэ. Теэд үнэн дээрээ энэмнай «галуу һажаажа, турлаар үһанда орожо саласаан» гэһэндэл болохонь бэшэ гү? Америкэ, Дани, Голланди гэхэ мэтэ гүрэнүүдтэ тариашан гү, али фермерэй ажахы үнэхөөрөөшье ялала хүргжэнги. Зүгөөр эдэмнай эбдэрэл һүйдэлдэ ороһон Россида адли бэшэ, харин хүсэтэй гүрэнүүд са юм. Мүнөө дээрээ оршон үе сагһаа хожомдоогүй Россиин эрхэ байдалда тариашадай үмсын ажахынуудай хүл дээрээ түргэн гарахань хайшаа юм даа гэжэ һанагдамаар. Хамагһаа гээгдэнги оньһон техникээр хангагдаһан мүнөө үеын тариашадай ажахын өөдөө хүргэжэн бодоторинь, һайн дээрээ хэдэн арбаад жэл хэрэгтэй ёһотой.

Тиихэлээрээ, гүрэн түрынгөө зүдөө нютагта байһан зөөрине үмсэлхэ гэбэл, тариашадые гансашье хубинь үмсэтэй болгохо бэшэ, мүн лэ хамтаралай ёһо саршамаар байгуулжа болохо байна. Энэ юун бэ гэхэдэ, анхан колхоз-совхозуудай байгуулагдаһан үедэ худөөгэй худэлмэришэн хадааехэнхидээ хүлһэншэ ажалтан байгаа һаа, мүнөө үедэ тэдэнние хамтын ажалтанай эблэгэй зөөрини ёһото зэзн болгохо гэһэн удхатай. Тиигэжэ хүлһэншэ ажалтанине нэгэдхэжэ байһан колхоз-совхозууд мүнөө өөһэдөө эд зөөринь эзэд, өөһэдөө ажал эрхилдэг болоһон тариаша зоной холбоон, эблэд болохо ёһотой. Нимэ ажахыда үндэһэн һууринь юун бэ гэбэл—хододоол үүсхэл түрүүлжэ байдаг эрхэ сэхэтэ оршон болоно. Нимэ ажахы дотор ноён, тайжа, зонние албан хойрогоор зонхилхо ябадал гэхэ мэтэ үгы болохо юм, эд зөөри болон хүдөө нютагай засаг хадаа гансал ажал эрхилдэг тариашан эзэдэй гарта байха.

Һүүлэй үедэ Дагестан Республикын харьяата газар дээрэ оршодог Россиин Федерацийн арадай депутат **Магомед Абакарович Чартаевай** хүтэлбэрилдэг ажахын туршалга тухай оло дахин хэлсэнэ. Би энэ хүнтэй уулзаһан хүм. Шэнэ жэлэй урдахана Санкт-Петербургын телевиденийн нэгэ дамжуулгада Чартаевтай хамта хаадалсаһан хүнби. Дамжуулгын урда, мүн эсэстэнь нэрэ солотой энэ хүнтэй хөөрэлдэнэн байнаб.

Энэ ажахын түб һуурин нимэ адресаар ойлгоод юм: 368330, Дагестанай Республика, Акушинска район, Шухта һуурин. Эд зөөри болон ажал хэрэгээ ооһэдөө хүтэлбэрилдэг энэ эблэл анхан сагта Серго Орджоникидзийн нэрэмжэтэ колхоз байһанаа, харин мүнөө Шухтын тариашан-эзэдэй ажахы гэһэн нэрэтэй болоо.

Өөрсэ оньсо шэнэдхэлгынь, гол үндэһэн һууринь юун бэ гэбэл, эд зөөри зэзэлэлгын, үйлэдбэрнин харилсаан эрид шууд хубилаа. Тиигэжэ худөөгэй худэлмэришэн анхан сагайл хүлһэншэн байһанаа, зөөрини ёһотой эзэн боложо шадаа. Эндэ ажалладанг улад «энэ минии тариалангай газар», «энэ минии хонин һүрэг» «энэ минии фермэ», «энэ минии трактор, «энэ минии машина» гэжэ хэлэхэ дүүрэн эрхэтэй байна. Тиигэжэ тэдэнэр гансал ажал хэрэгтээ онсо анхарал хандуулна, үрэгүй гаргашань бага болоно, бүтээһэн хэрэгынь ехэ хэтэй ажахы байһан, харин мүнөө тариан болон адууһа малай ашаг шэмэ нилээд нэмээ, ажалай бүтээсэ дээшэлээ, ед зөөри барилгын засаг бэхижээ. Теэд эгээл шухалань юун бэ гэхэдэ, хүн зон баалалтагүй, саарһан дээрэ худал нарлад бэшэлтэгүй сүлөөтэ ажалай амта үзөө.

Юун болооб гэхэдэ, үсэгэлдэрэй тоосоото ажалтан хүлһэншэн байһан худөөгэй худэлмэришэнһөө мүнөө фермын адуу малай, тракторай, үйлэдбэрин болон бусад хэрэгсэлэй ёһото эзэн боложо урган гараба бшуу. Хэлсээнэй ёһоор ажал хэжэ олоһон олзөөс өөрөө эрхилхэ аргатай болоо; хүн хэнэн худэлмэриингөө зэргээр салин абана.

Магомед Чартаев яһала этигэмээр нигэжэ хэлэхэ юм: шэнэ юумэ дэмжэхэ гээшэ арай ядуу, ганса нэгыень абаа һаа, арендаторнуудшье болог, кооператившье, тариашанай үмсын ажахышье байг олондо мэдэгдхэгүй, юундэб гэхэдэ, үрэ дүн багатай байха. Гансал үргэн олониитые нэгэдхүүлһэн худэлөөн, абарга томо алхамаар урагшаа дабшалга хадаа ашаг**тай, туһатай байха.** Тиимэһээ, амин буриин ажахыда оронхаар, бүхы томо ажахыгаараа дэлгүүрэй харилсаанда, ажалай шэнэ гуримда ороошонь дээрэ. Үгы болобол, шэнэ журам, шэнэ зүйл эрид шууд хубилалта даб дээрэ асархагүй байна бшуу даа.

Энэ ажахын бүхы ажабайдал дэлгүүрэй, худалдаа — наймаанай ёһо гурим баримтална. Ажахын бүхы гэшүүд —малшаншье, механизаторшье, худөө ажахын мэргэжэлтэншье байг—хүн бүхэн бухгалтеридээ өөрын мүнгэн жасын дансатай юм, энэ дансаа дээрэнь ажалшанай олоһон бүхы олзо доходынь, гаргашань бэшээтэй байдаг. Тиихэ мүртөө бүхы бригада, звено болон ажахын бусад һалбаринууд анханайнгаа ёһоор хуушан зандаа үлоо. Худэлмэришэ хүн бүхэн, звено, фермэ, отара бүхэн ямаршье үйлэдбэрнин зүйл бүтээбэл, ямаршье аша туһа хүргэбэл, өөһэдөө тэдэнээ ажахыда гү, али ажахыгаараа дамжуулан саашань гүрэндэ худалдана. Ондоогоор хэлэбэл, ажахы дотор өөрын бишыхан дэлгүүр бии болоихой. Бүхы олзо оршонь хоёр адли хуби боложо тарана: нэгэ хубинь—ажахын нөөсэлгэдэ, нүгөөдэнь—өөрын хэрэглэмжэдэ. Үйлэдбэри дээрэ гаргашалһан эд мүнгэнэй гарза гаргаша олзын өөрын хубиһаа гэхэ гү, али хэрэгсэлэй жасаһаа түлэгдэнэ. Жэшээнь, һаалишан нэгэ жэл соо зуу мянган түхэригэй ажал бүтээнэ гэс даа. Хахад мүнгыень (энэмнай 50 мянган болоно) тэрэ дорохоноо бүхы ажахыгаа хүргөөлгэдэ тусхайлан табина. Өөртөө үлэһэн 50 мянганһаа энэ һаалишан эхэнэр үйлэдбэрнингөө гаргашын түлбэри түлэнэ. Үлэһэн хубинь һаалишанай салин болоно. Үшөө хэдэн жэшээнүүдые харуулая. Бригада 200 шахамал буруунуудые харууһална гэлэй. Жэл болоод байхада шахаһан зуун хашарагуудынь ажахынгаа бүхы коллективтэ хүртэхэ болоно, нүгөө зуунинь—харууһалгын бригадада үлэнэ. Отара дээрэ нэгэ мянган толгой хонин. Тэрэнэй табан зуунинь ажахынгаа бүхы коллективтэ хүртэхэ болоно, нүгөө табан зуунинь хонишодтоо үлэнэ. Өөртөө үлэһэн энэ табан зуун хониндоо гараһан түл, ноёһон, һүн гэхэ мэтэ ашаг шэмэ абажа байһан зоной мэдэлдэ ороно. Үйлэдбэрин нимэ харилсаан зон бүхэнэй сэдьхэл һанаанда таараа.

Нимэ эрид хубилалтые, эгээн түрүүн, хүдэлжэ үгэхэгүй, залхуу толгогүй зон бэе дээрээ мэдэрээ. Хэн хэндэшье ажалай хэмжээ тогтоогоогүй, дүнгүүдыень гарганагүй, нэмэжэ саарһан дээрэ бэшэнэгүй, хэн хэнинешье бүридхэн тоолоногүй, шалганагүй гэжэ нимэ залхуу зайран зон ойлгоо. Ажалша хүнэй хоорондоо дэлгүүрэй ёһоор худалдаа наймаа хэжэ эхилхэдэнь, хэн хэнээ мэхэлхын гү, али буляажа абахын, хэндэшьеб худалаар нэмээжэ бэшэхын арга боломожонууд үгы болоо.

Сэхынь хэлэхэдэ, түрүүшын жэлдэ ехэ үри зээлидэ орожо, панхаруутахаяа һанаһан зон олон байба. Жэлэй дүнгоор ажаллагшадай гурбанай нэгэ хубинь гаргашаяа ооро түлэхэ шадалгүй байшоо. Нимэ олон зоной гаргашые ажахын экономистнуud нягта шэнжэлгэ хэжэ, хэрэгсэлэй болон нөөсэлгын жасануудай харилсаа зөһан тэнсүүлээ. Жэшээнь, мал ажахыда хэрэгсэлэй хубине 50 процентһээ 60 болотор нэмээбэ. Таряа ургуулдаг бригадада абаһан ороонойнь 30 процентыень нөөсэлгэдэ эльгээбэ, харин 70 процентыень бригададаа гаргашалаа. Тиихэлээрээ, нэгэшье хүнэй ажаллаагүй байжа, минитээр олоһон мүнгэ зоринг үгы байхын тула ажахын бүхы һалбаринуудта адли тэгшэ экономическа эрхэ байдал олгогдоо.

Үйлэдбэри дээрэ худэлдэг зоной хуби заяан ойлгосотой. Харин захиргаанай гү, али хүтэлбэрилхы ажалтан хайшан гээ юм? Ажахы соо агрономуud, ветеринарнуud, бригадирнуud, экономистнуud, бухгалтернуud гэхэ мэтэ биил зандаа гээшэ. Тиихэдэ ажахын удирдагша гэжэ байха. Олоноороо нэгэдэжэ, хэлсэн тогтооһоной ёһоор, худэлмэришэн бүхэн өөрынгөө олзо доходой 12 процентыень захиргаанай ажалтанда салин болгон, тиихэдэ 10 процентыень туһаламжын ажалтанда, тэрэ тоодо оньһон техникэ зөһабарилдаг зөндо худэлмэрини хүлһэн болгон үгэхэ болобо.

Хаанаһаа 12 болон 10 процент гэһэн тоонуud абтааб? Энэ асуудал хаража үзэхэдөө, нигэжэ шиидхэһэн байгаа: нэгэ зуун худэлмэришэндэ 12 захиргаанай ажалтан.

Ц. ЧОЙРОПОВ,
Зүүн Сибирийн технологическа институтдай багша.
(Түгэсхэлынь хожом гараха).

Үдэрэй үзэгдэлнүүд

ДУРААРАА СЭНГЫЕНЬ НЭМЭЭНЭ

Худалдаа наймаан тухай бэшэхэ болоходоо энэ эмхи зуургаанай гансал худалхуурмаг ябадалнууд тухай бэшэхэ баатай бологдодог. Юундэ тиинэбибди? Бүхы наймаашад мэхэшэд, эдилгэ абалгын түлөө худэлдэг, зон юм гү? Теэд энээнһөө юрын хүнүүд, худэлмэришэд юундэ хохидолдо орохо юм? Энээнэй түлөө хөн харюусахаб? Хэн хамгаалхаб?

Мүнөө нимэшүү ушарнуud тухай хэдэн жэшээ дурдая.

Республикын профсоюзуудай совет һаяын удэрнүүдтэ Улаан-Удэ хотын гурбан районой магазинуудта шалгалта үнгэргөө. Энэ үедэ юун элирүүлэгдэсэб гэхэдэ, хаанашье эд бараанай эдеэ хоолой үнэ сэн зорюута үргэгдэһэн байна. Жэшээнь, 72-дохи магазинай даагшын орлогшо Л. М. Синютина «Жигулевский» гэжэ пивэ № 829,-861, 891, 933-дахи фактурануудаар худалдаха зуураа бүтылхэ бүхэнэй сэн хоёр түхэригоор нэмээһэн байна. Нимэ сэнгээр 11 198 бүтылхэ худалдагдаа. Энээнэй түлөө Любовь Михайловна 22 396 түхэриг үбэртэлжэ шадаа. Нимэ үедэ үрдиһэннинь эдеэ, үрдеэгүйнь үгыроо гэдэг. Үшөө нэгэ жэшээ дурдая. № 164-дэхи магазинай дарга Н. В. Бадмаева баһаа мини һуунагүй. 1400 бүтылхэ пивэ өөрын сэнһээ дүрбэн түхэриг үнэтэйгээр худалдаад, 5600 түхэриг үбэртэлбэ.

Худалдаанай газарта сэн тогтоохо гээшэ сохэл бэрхэтэй. Энээнинь профсоюзуудай совет сохэл анхаралтайгаар шалгахые ороллдоог. Тингэбэшье город соо худалдагдадаг эд бараанай хойноһоо хаража шалгажа үрдигдэхэгүй байна. Магазин, дэлгүүр, худалдаһан хүн бүхэн өөрын сэн эринэ, табина.

Жэшээнь, «Бурятрыба» нэгэдэл нэгэ килограмм минтай загаһа 160 түхэригөөр худалдаха аад, 164 түхэригоор худалдажа, 75 240 килограммай түлөө 300 960 түхэриг үлүү мүнгэ олоо.

Саашань «Бурятрыба» нэгэдэл тухай хэлэхэ болоо һаа, бүриншье гайхалтай юумэн дайралдана. Мүнөө үедэ тус нэгэдэлэй баазада загаһанай эүйлэй элдэб эдеэ хоол гансал үнэтэй сэнһээ боложо худалдаагүй хэбтэнэ. Сайра загаһанай консервын 2000 баанха худалдагдаагүй. Нэгэ баанхань 6,59 түхэригтэ болоно. Тэрэнь магазинуудта 130 түхэригоор худалдагдана. Бэшэ консервын баанхануудынь үнэн дээрээ 10—20 түхэригтэ аад, 85,0, 95,0, 130 түхэригтэ болоно.

«Океан» магазинине даагша Т. Г. Капорская:— Манай магазинда үнэгүй эдеэ хоол ородоггүй. Гансал үнэтэй юумэн байдаг, — гэжэ үшөө омогорхон хэлэнэ. Үнэтэй болоһон эдеэнэй һабагша эндэһээл бэшэ аал? Нимэшүүл «загаһашад» үгытэй арад зоннине мүлжэнэ хаш даа.

Инвалидуud, пенсионернүүд дээрэ дурсагдаһан жэшээнүүдые сэдьхэлдээ дүтэ бү абагты! Урданьшье ажабайдалнай һайн байгаагүй, мүнөөшье һайжархыень хүлеэһэнэй дэмы хаш. Арад зоннине мэхэлдэг наймаашад заһарха, үнэн сэхэ болохо гэжэ һанана гүт? Ялагаад, хэн тэдэннине һургаха, хэһэхэб? Тиимэ хүсэн үшөө олдоодуй байна. «Бурятрыба» нэгэдэлэй ноёдтошье гомдоод, үрэ гарахагүй. Һаяхан тэдэл ноёд «Совинвест» компанида баанхын 18 түхэриг 56 мүнгөөр 2400 баанха инвасин консервэ үгөө. Юундэшьеб нимэл үнэгүй сэнгээр инвалидуудта, үндэр наһатай хүүлда үгэнэгүй ха юм.

Бидэннир, худалдан абагшадые, магазинуудта дутуу шэгнэзд, үлүү тоолоод «үлдэхэнь» гайхалгүй болонхой.

Буряад Республикын Министрнүүдэй Соведэй 1992 оной октябриин тогтоолоор ямар эдеэ хоолдо хэды шэнээн нэмэлтэ сэн үгтэнхэйб гэжэ бидэ үшөө мэдэнэгүйбди. Энэ «нюуса» тогтоолые наймаашад манда харуулхагүй. Энэ тогтоолоор шалтаад ооһэдоо дурап соогоо сэн нэмэхэ ха юм. Жэшээнь, нэгэ зүйлэй загаһанда 11,5 процент нэмэлтэ сэн байха ёһотой һаа, магазинда 23 процент нэмэгдэшоод байна. 38-дахи магазинине даагша Л. Ф. Митягина үхэрэй мяханда 15 процент нэмэлтэ сэн хэхэ ёһотой аад, 20 процент нэмэнэ. Нимэшүүл ушар 6-дахи магазинда дайралдаа. Магазинай дарга Т. В. Канайкина тоһо 15-най орондо 20 процент үнэтэй болгоод худалдаа.

Тиихэдэнь хладокомбинат «Георим» фирмэдэ сагаан талха килограммайнь ороодоол 28 түхэриг 33 мүнгоор үгоо. Маргарин килограммай 350 түхэригоор, хуурай һу—575 түхэригоор худалдаһан байна.

Һүүлэй үедэ эдеэ хоолой шанар эрид муудаа. Хадагалагдаха сагһаа хүтэрһэн загаһан, майонез, тоһон, мяхан, үндэгэн магазинуудта хамаагүй худалдагдана. Шанар муутай спирт хүн зон үүгаад, бөсэ хорлоно. Нимэшүү ушарнуud 57-дохи (Н. Т. Климова), 50-дахи (Н. М. Назарова), 9-дэхи (Н. Даширабданова), 81-дэхи (Г. А. Маланчук) магазинуудта саг үргэлжэ үзэгдэнэ. Зүгоор нэгэшье наймаашан мүнөө болотор хэһэлтэ амсаагүй байна.

Эдэ бүхы дутуу дунданууdые республикын профсоюзуудай совет шалгажа элирүүлээ. Энээнэй мүрөөр тусхай хэмжээ ябуулганууd абтаха юм. Эдеэ хоолоор «эльбэ шэдэ» хэжэ баяжаһан наймаашад заатагүй хэнээлтэ амсаха байха гэжэ найдая.

В. ВОЛЬСКИЙ.

Улаан-Удын Ленинэй орденто ЛВРЗ-гэй вагоностолярна цехтэ зуу гаран хүн эбтэй эетэй худэлдэг. Эндэхи бүхы ажал хэрэгыень ахалагша мастер Серафим Матвеевич Конобеев хүтэлбэрилдэг юм.

Ажалай ветеран, 5-дахи разрядай столяр-станочник Василий Иванович Ионкин дарханайнгаа ажалда үнинэй дүршэжэ, вагонуудай сонхын элдэб орёо угалзануудые хэшэдгүй бүтээн гаргана. Тэрэнэй бүтээһэн продукци хододоо эрхим шанартай гэжэ тоологдоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: столяр-станочник В. И. Ионкин.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ГАРААР ҺААДАГ БОЛОХОДОО

Үнинһоо хойшо манай фермынхид үнеэдээ оньһон машинаар һаадаг байһан юм. Теэд малда эдюулхэ үбһэ тэжээлэй дутамагта, үнеэдэй һу шэмын схээр доошолоод байхада, үнеэдые машинаар һаахань бэрхэтэй болодог ааб даа.

Тусхайлбал, тус бүридоо үдэрэй 3—4 килограмм һу үгэдэг үнеэдые машинаар һаагаабди гэжэ оньһон хүхүүриүүдые хүхэнүүдтэ үглажа саг бараһанай үлүү. Тингээдшье бага һу үгэдэг үнеэдые һаахаар оньһон түхеэрэлгэ худэлгэхэдэ электрын эльшэ хүсэн дэмы гаргагдана ха юм. Гадна мүнөө оньһон машинын элдэб эүйл, резинэ, хэрэгсэлнүүд олдоногүй.

Энээн дээрэһээ бидэ үнгэргэшэ үбэлһоо хойшо үнеэдээ гараар һаадаг болоообди. Ушарынь юуб гэхэдэ, үнеэдэй хүхэ дэлэнгые гараараа һайса нидхэржэ, эльбэжэ һаахада, тэдэ һүеэ [illegible] бисатай байдаг. Һүншье [illegible] сэд һаагдана бшуу.

Энэ хэлээшэеэ, батадхахын тула нэгэ нимэ жэшээ дурдая. Фермын түрүү һаалишан В. А. Павлова жэлэй [illegible] табан һарада үнеэн бүринөө 900 килограммһаа дээшэ һу һааһан байна. Харин нёдондо тэрэнь энэ үедэ арай гэжэ 700 килограммда хүрөөд байһан юм. Тэрэшэлэн һаалишад Е. Е. Трифонова, А. П. Арусева гэгшэд баһаа муу бэшэ үрэ дүн туйланхай.

Гол худэлмэрээ оньһон машинын хүсөөр хэжэ байһан аад, гараар хэдэг гуримда орохо гэшэ гээдэгги ябадал гэгдэхэ ёһотой ааб даа. Теэд үбһэ тэжээлэй элбэг болоходо, иланга оньһон түхеэрэлгэнүүдтэ хэрэгтэй запас зүйлнүүдэй олдоходо, дахин машинаар һаадаг болохомнай хаана ошохо һэм.

Ф. АНТОНОВ,
Тарбагатайн аймагай «Искра» колхозой фермые даагша.

ТАРИЛГА ТҮГЭСХЭГДӨӨ

БАРНАУЛ. Алтайн бүхы нютагуудта хабарай шэнинсэ тарилга түгэсхэгдөө. Энэ жэлдэ 2,5 миллион гаран гектарта Сибирийн эдеэ хоолой эгээн шухала энэ ургамал таригдаба. Агротехническо эрхим болзорто энэ худэлмэриеэ дүүргэхын тула хизаарай тариашад орой эхилһэн хабарые хүлеэжэ түхэреэн, сүүдхэдээ поли дээрэ ажаллаха баатай болоо. Алтайда энэ жэлдэ тариашанай ургаса муу бэшэ байха гэжэ мэргэжэлтэд тооноо. Алтайн колхоз, совхозуud ба фермеууд ерэхэ намартаа республикын ба нютагай эдеэ хоолой жасануудта 1,9 миллион тонно орооһо, 400 мянган тонно саахарай свекло, 32 мянга гаран тонно үрэһэнэй тоһо ба худөө ажахын бусад элдэб продукци тушаахаар түсэблэнэ. Мүнөө хизаарта хүрнээн ургамалнуудые тарилга түгэсхэгдэжэ байна.

Буряад Республикын 70 жэлэй ой

ТҮРЭЛ ОРОНОЙНГОО ТҮҮХЫЕ ШУДАЛНА

Республикымнай ойн баяртай дашарамдуулан, Түнхэнэй аймагта элдэб хэмжээ ябуулганууd үнгэргэгдэжэ байна. Аймагай һургуулинуудта ишлэлэ эдэбхитэй ажал ябуулагдана гэжэ тэмдэглэлтэй.

Хэрэнэй интернат дунда һургуулида апрель һарын туршада республикын 70 жэлэй ойдо зорюулагдаһан декада үнгэрөө. Тус һургуулийн түүхын багша Э. З. Васильевагай хүтэлбэри доро эмхидхэлэй ехэ хэрэг бүтээгдээ, бүхы һурагшад хабаадуулагдаа һэн.

Класс бүхэн өөрын тусхай даабаритай байгаа. Һургуулийн коридорнуудые республикын түүхэ туухай хоорэһэн материалнуud, кроссворднуud, ханын газетэнүүд шэмэглээ. Һургуулийн клуб соо үдэшэ үнгэргэгдөө. Нютагай поэт Шагдар Дашеевич Байминов хүүгэдтэй уулзажа, Буряад ороной, түрэл Түнхэн-голой түүхэ тухай хөөрэлдэбэ. Аймагай телестудийн (ахалагша редакторынь В. Г. Арданов) бүүлгаһан «Гэсэриада» гэжэ фильм хүүгэдтэ дурадхагдаһан байна. Усть-Ордын автономито округой түлөөлөгшэдэй Улаан-Удэдэ Гэсэрэй туг асаржа, дамжуулһан тухай, мүн Гэсэрэй һайндэрэй Загарайн болон Яруунын аймагуудта үнгэрһэн тухай тус фильм хөөрэнэ.

Декадын хөөрдохи үдэр Түнхэн голой түүхэдэ зорюулагдаа. Аймагай ажалай ба дайнай ветерануud А. Н. Пантелеев, С. Д. Бельгаев, Ж. Д. Халудоров, В. П. Ефимова гэгшэдтэй уулзалга һургуулида болоо һэн. Хизаар ороноо шэнжэлэлгын музейн директор Алексей Никаноровичтэй Пантелеев Түнхэнэй түүхые XIX зуун жэлһээ удхалан хөөрөө. Аймагай ажахынуудай түүхэ, Түнхэндэ элүүрые хамгаалгын албанай байгуулагдаһан түүхэ тухай һонирхолтой хөөрэлдөөн болоо.

Гурбадахи үдэртөө һурагшад аймагай мүнөө үеын ажабайдалтай таанилсаа. Аймагай хүтэлбэрилэгшэд класс бүхэндэ ерэжэ, үхибүүдтэй хоорэлдөө. Жэшээлхэдэ, 11 классайхидтай аймагай захиргаанай толгойлогшо Н. Б. Манзаев, аймагай хүдөө ажахын управление даагша В. С. Холхоев гэгшэд уулзаа. В. В. Якшеева аймагай экономико тухай, Э. А. Машукова Хэрэн һуурин ба тэрэнэй хүгжэлтэ тухай, Н. Н. Визгунова аймагай хүн зонине социальна талаһаань хамгаалгын албанай ажал тухай һурагшадта хөөрэлдэбэ. Аймагай телестудийн (ахалагша редакторынь В. Г. Арданов) бүүлгаһан «Гэсэриада» гэжэ фильм хүүгэдтэ дурадхагдаһан байна. Усть-Ордын автономито округой түлөөлөгшэдэй Улаан-Удэдэ Гэсэрэй туг асаржа, дамжуулһан тухай, мүн Гэсэрэй һайндэрэй Загарайн болон Яруунын аймагуудта үнгэрһэн тухай тус фильм хөөрэнэ.

Декадын хөөрдохи үдэр Түнхэн голой түүхэдэ зорюулагдаа. Аймагай ажалай ба дайнай ветерануud А. Н. Пантелеев, С. Д. Бельгаев, Ж. Д. Халудоров, В. П. Ефимова гэгшэдтэй уулзалга

библиотекэдэ түүхэ хөөрэһэн номуудтай салга үнгэрөө һэн.

Табадахи болон [illegible] хи үдэрнүүдтэ бурятдай соёлой хүгжэлтэ [illegible] жэм тухай хөөрэлдөөн болоо. Поэт Ш. Д. Б[illegible] Түнхэндэ түрэһэн [illegible] раашад тухай хөөрэлдөө. Аймагай РОМЦ-ые Г. Э. Тарапова Түнхэ[illegible] лигтэй дуушад тухай [illegible] хэдөө, Ц. Хоборков [illegible] Лыгденовагай нам[illegible] хөөхы ажал дээрэ [illegible] нонирхолтой хоорэлдөө.

Долоодохи үдэрнүүд[illegible] нэй хүгжэмэй нург[illegible] багшанар концерт-лекцэ, Түнхэнэй ком[illegible] нуудта зорюулаа. [illegible] композитор Дандар [illegible] нэй зохёолнууд гүйсэ[illegible] Н. А. Машукова [illegible] позитор тухай хөөрэлдөө.

8—9 үдэрнүүдтэ [illegible] линьш, аймагай түүхэ[illegible] далнуудаар эдэлб[illegible] нууд эмхидхэгдэ[illegible] классуудта брейн-ринг[illegible] рөө. Класс бүхэн [illegible] бэлдэһэн материалнуud [illegible] хайгаа комиссин үг[illegible] рэжэ үгэбэ, Үхибүүд[illegible] ридэһэн комисси (т[illegible] шэнь—һургуулийн [illegible] В. А. Степанов), [illegible] дай хэһэн ажалые [illegible] дунгүүдые гаргаба.

Түрүүшын һуурин [illegible] класста үгтэбэ, Үш[illegible] нэн уулзалганууд [illegible] та ашаг үрэтэй, туһ[illegible] гаа, сэдьхэлдэнь [illegible] соо хадуугдаха гэжэ [illegible] дана.

В. ХАРТ[illegible]

ГӨЛ ЗОРИЛГО

Соёл искусствын һалбарида, тэрэнэй профсоюзуудай эмхинүүдтэ шнидхэгдээгүй асуудалнууд олон, 1993 оной Хамтын хэлсээншье хүн зоной анхарал татаха байха.

Эдэ бүгэдэ хүнгэн бэшэ хэрэгтэй хай соёл искусствын худэлмэрилэгшэдэй профсоюзуудай рескомой туг[illegible] А. М. МАНОРОВА манай корреспондент Д. Дылгыровтэ хөөрэжэ [illegible]

— Антонина Максимовна, мүнөө үедэ соёлой, искусствын худэлмэрилэгшэдэй профсоюзуудай рескомой түрүүлэгшын толгойе ямар асуудалнууд зобооно гээшэб?

— О, бүшье хэлэгты! Тоолохо болоо һаа, гарай арбан хурганшье хүрэхэгүй. Нэн түрүүн хамтын хэлсээ баталалга дээрэ тогтое.

Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет профсоюзуудай совет хөөр хамтын хэлсээ баталха тухай тогтоол абаһан юм. Тэрээн соо иигэжэ хэлэгдэнэ: Бүхы эмхи зуургаанууд, предприяти, министерствэнүүд, завод фабрикануud ямаршье зөөритэйһөө, хэндэ мэдэлтэйнээ, хэды худэлмэришэдтэйнөө дуудыдангүй өөрын шэглэлтэй профсоюзуудай эмхинүүдтэй хамтын хэлсээ баталха ёһотой». «Энэл тогтоол абаһан уялганууdаа хэрэг дээрэнь жэншэдгүй бэелүүлхыень элдэб шатын хүтэлбэрилэгшэдые уялгална, харюусалгыень үргэдхэнэ.

— Соёлой, худэлмэрилэгшэдэй профсоюзуудай реском хэнтэй хэлсээ баталба гэшэб?

— Манай һалбарида тон томо эмхи Соёлой министерство болоно. Тиимэһээ бидэ тэрээнтэй хэлсээ баталба гэшэбди. Тус хэлсээнэй ёһоор министерство болон тэрэнэй мэдэлэй эмхинүүд соёл искусствын ветерануудта, пенсионернүүдтэ, бэлигтэй залуушуулда горитойхон социальна хаңгалта үзүүлхэ юм. «Ая ганга» гэжэ саад, огород ургуулагшадай бүлгэмдэ материальна туһаламжа үгэхэ байна. Тиихэдэ хүн зоной ажалай һуури хаһахагүй, хэрбээ предприятийн үгы хэгдэ һаань гү, али штадай үсөөрүүлэгдээ һаань, сүлөө гараһан зондо социальна хангалта, бусад туһаламжа үзүүлхэ гэһэн хэмжээнүүд абтаха.

— Теэд хамтын хэлсээ баталалгатнай хэр ябажа байнаб?

— Хүндоор ябана. Зарим һалбари, предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд хэлсээнэй удха шанарые ойлгоногүй гү, али тэрээндэ хайша хэрэгээр хандана. Гэбэшье олонхи коллективүүдэй хүтэлбэрилэгшэд хамтын хэлсээн гээшэ хүн бүхэнэй эрхэ сүлөө хамгаална, ажал хүдэлмэрийн хүшэр асуудалнуудые шиидхэхэ болоходо туһална, ажалай болон техникын аюулгүйе сахилгада хэрэгтэй гэжэ һайн мэдэрнэ. Энэ ехэл һайшаамаар гээшэ.

— Энэ талаар һайн жэшээ дурдамаар гү?

— Хамтын хэлсээнэй һайн талые городоймнай библиотекэнүүд, Хяагтын соёлой училищи болон бусад предприяти, коллективүүд бэе дээрээ мэдэрһэн байна. Юуб гэхэдэ, тэдэ алишье талада туһатай, худэлсэтэй, һайн хэлсээ баталжа шадаа ха юм. Тиихэдэ Хяагтын хизаар ороноо шэнжэлхэ Обручевой нэрэмжэтэ музейдэ мнинтэ удын хоол, үхи хүүгэдэй санатори, лагер[illegible] та амархада мүнөө[illegible] ха, коллективэй [illegible] өдеэ хоолоор хангаа[illegible] залһа асарха болохо[illegible] шина үгэхэ гэхэ мэ[illegible] жээ ябуулганууd [illegible] хэлсээн соонь бэлэ[illegible]

— Мүнөө үедэ соёл[illegible] кусствын худэлмэрил[illegible] хэр зэргэ ажаһуна [illegible]

— Сэхынь хэлэхэ[illegible] Тэдэнэй салин тон [illegible] хы һаһаад соёл, иск[illegible] да зорюулһан ветер[illegible] пенсионернүүдэй п[illegible] ри бага. Тэдэнэ[illegible] нээ тэдхэмжэ [illegible] Гадна үшөө тусхай [illegible] зохёохы ажалтан [illegible] мнай уран зохёолшо[illegible] шад, хүгжэмшэд [illegible] Эдэнэр хэһэн ле ажа[illegible] түлөө гонорар абаа[illegible] мүнөөнэй гонорар [illegible] хүнэй хоолой тиигэ[illegible] рн бэшэ. Тэрээгэр [illegible] доо гуталшье худал[illegible] жа шадахагүйб. Т[illegible] театр болон бусад [illegible] эмхинүүдэй техник[illegible] дэлмэрилэгшэд орох[illegible] Соёлой худэлмэрил[illegible] профсоюзуудай [illegible] эдэнэрые социальна [illegible] хамгаалха гэһэн го[illegible] го урдаа табинхай.

— Асуудалнуудта [illegible] дүүрэн харюу үгэ[illegible] һайн бэлэй!

СНГ: тобшо һонинууд

КЕМЕРОВО. Продукцийн түлөө саг соогоо предприятинуудай тоосоогүй дээрэнээ Кузбассай хэдэн шахта дээрэ шулуу нүүрһэ олзоборилго зогсоогдоо.

Үйлэдбэрийн «Северокузбассуголь» нэгэдэлдэ 700 мянга гаран тонно түлишэ сугларанхай хэбтэнэ. Тэрэнэй ехэнхи хубинь Орско-Халиловско ба Баруун Сибирийн комбинадуудай металлургнуудта эльгээгдэхэ байгаа. Гэбэшье 1,4 миллиард үрисэ түлэгты гэһэн эрилтэ таблад, түмэр замшад түлишэ зөөжэ үгэнэгүй. Харин тиихэдэнь нэгэдэл эльгээһэн продукцийнгаа түлөө худалдан абагшадhаа 4,5 миллиард түхэриг мүнгэээ абажа ядашанхай.

Тохёолдоһон байдал тухай түбэй ба нютагай засагууd һайн мэдэнэ. Саашадаа юумэнэй хубилаагүй һаань, Россиин металлургическа предприятинууd үгырэн доройтожо магадгүй.

ВЛАДИВОСТОК. Ород хэлэ бүри һайнаар шудалхын тула эндэ ерэһэн хитад оюутад хотын «Ретро» кафее бута сохижо хаяа.

Нэгэ-хоёр аяга пивэ уухын тула тэдэ кафедэ ерэһэн байгаа. Теэд нютагай хүйхэршүүд тэдэнине эндэ угтажа, амгалан амэр

…ЖЭЛЭЙ ОЙ…

…ЙНГОО… …ДАЛНА…

…ряадай соёлой hара Усть-Ордагай автономито округто

…БАРУУН ДАЛИМНАЙ, ХЭР БАЙНАШ?

…ряад номууд хомор даа…

…ТЭЙ областийн …тай Буряадай авто… …ргто hаяхан үнэр… …шлаhан республик… …hарада хабаадал… …өөхөн уран зохёол… …журналистнуудай …улагдаhан байгааб… …жэлэй урда эгээл… …ой үдэрнүүдтэ, эдэ… …авторнуудаа хабаа… …байгаабди. Тэрэ саг… …шимнай олон хүн… …тула гурбан бу… …аараад, округ… бу… районуудаар яба… …бэлэй. Харин му… …багшанар концерт-лек… …Булгадай, Баян… …дэжэ, Түнхэнэй ком… …нуудаар лэ ябагдаа. …нуудта зорюулаа… …хадаа Буряадай …композиторт Дандар… …ан зохёолной хэрэг… …вэй зохёолнууд гүйс… …реэр хоморжонхой, К. А. Шулунова… …ай сагта байна ха… …позитор тухай хөөрэ… …hэн.

8—9 үдэрнүүдтэ… …жэлэй саана Усть… …ликын, аймагай түүх… …рында округой пар… …далнуудаар элдэб… …вет болон соёлой …нууд эмхидхэгдэ… …улөөлөгшөдтэй болон… …классуудта брейн-ри… …алга дээрэ уран зо… …рөө. Класс бүхэн… …Социалис Ажалай… …бэлдэhэн материал… …ато Номтоев Усть… …хайгаа комиссин у… …гараhан суута үль… …рэжэ үгөбэ. Үхибүү… …өздүүд болон уран …ридэhэн комисси (т… …ые дурдан хэлэхэ… …шэнь—hургуулин… …Ордын болон Агын… …В. А. Степанов). …округууд хадаа …дай хэhэн ажалые… …буряад литература, …дүнгүүдые гаргаба. …болон соёлой хөөр… …Түрүүшын hуурь… …гүүр дали мэтэ… …класста үгтэбэ. Үн… …дали жэгүүрэй… …hэн уулзалгануу… …зохёол, соёлойм… …та ашаг үрэтэй, туhа… …ртэ шүдүүн дээшээ… …гаа, сэдьхэлдэнь у… …хүргэжэ hонин… …соо хадуугдаха гэжэ… …hэн юм. …дана.

В. ХАР…

2. Уран шүлэг ханхинаа

ОКРУГОЙ хөөр аймагуудаар үсөөхэн хопогооршье ябахадаа округой захиргаанай гүлваа Алексей Николаевич Батагаевтай уулзаха арга болоогүй hэн... Тэрэ дарга шухала хэрэгээр Эрхүү хотодэ байгаа. Буряад номуудай хомор энэ сагта бүхы манай литературада, уншагшадта аша туhатай hүүлэй үеын, 1983—1993 онуудай туршада бэшэгдэhэн эрхим шүлэгүүдэй буряад поэзийн антологи хэблэжэ гаргаха асуудал үнинэй табигланхай юм. Теэд тэрэ ном хэблэхэ хэрэгтэ кэн дэмжэлгэ узүүлжэ мүнгэн зөөреэр туhалха гээшэб?

Буряадай Уран зохёолшодой холбооной түрүүлэгшэ, поэт Б. Дугаров дурсагдаша хэрэгээр туhаламжа хэрэгтэй гэhэн бэшэг А. Батагаевта абажа ошообшье уулзаха аргагүйдөо, округой соёлой таhагые даагша М. Б. Тарбеевада дамжуулыень орхижко ерэhэн байгаа.

Баяхан округой гүлваа А. Н. Батагаев хонходожо, буряад поэзийн антологи гаргаха хэрэгтэ 500,000 түхэриг үгэхэ аргатайбди гэжэ мэдүүлбэ. Энэмнай үндэhэн соёлдаад бэелүүлэгдэнэ. Байгша ондо гаргагдаха номуудта, уран зохёолой үдэшэнүүдтэ областийн захиргаанай толгойлогшо Ю. Ножиков областийн бюджедhэ гадуур 2 миллион 110 мянган түхэриг hомолhон байна.

Үшөө тинхэдэ округой түбэй «Пельменнэ» соо хүн бүхэмнай гурба гурбан дүүрэн блюдэ hүтэй сайтайгаар абажа хооллоходоо 70-аад түхэриг түлэhэнөө дурдабабди. Харин Улаан-Удэдэ манай редакцийн буфедтэ эдэ бүгэдэ 200 гаран түхэригэй болохо жэшээтэй. Юундэ нимэ хара сагаан хөөртөл илгаа байха болоо юм? Нагалагта байхадаа тэндэхи дэлгүүр дээрэ килограмм мяхан 350 түхэригэй гэжэ мэдээ hэмди. Энэмнай Улаан-Удын базаарайхиhаа мянган-түхэриг үнэгүй болонол даа. Килограмм зөөхэйнь нэгэ бага үнэтэй, 500 төйрөн түхэригэй. Гэбэшье Улаан-Удынхиөө 400 түхэригөөр үнэгүй байпал. Эрхүүгэй магазинда шэл архи 389 түхэригэй сэнтэй. Эдэ бүгэдын илгаа ямар ушартайб гэхэдэ, Нагалагта айл бүхэн үхэр малаа үдхэжэ, газарай эдеэ элбэгээр хуряана. Тиимэhээ дэлгүүртэ үлүү гараhан эдеэ коолой зүйлнүүдые гаргадаг байна.

Баяндай аймагта мүнөө нэгэншье хамтын ажахы — колхоз, совхозуud үгы болонхой. Тэндэхи ажалшад бултадаа шахуу мүнгэнэй үнэгүй болохын урда машина, техникэтэй боложо амжаhан байна. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, урдынь колхоз, совхозуud, зарим фермернүүд «Баяндай» гэжэ агрофирмэдэ хамжаhан байба ха юм.

Баяндай, Эхирэд нютагуудаар урдын колхоз, совхозуудта байhан захиргаанай ашарадууд ехээр хороогдоо. Коллективэй хүзүүн дээрэ hууха хүн үгы. Ehотоор хүдэлжэн хоолойгоо тэжээхэ арга үлэнхэй.

Ангар мүрэн шадар Будын аяха түрүүшын дасан 180 жэлэй саана Алайрта баригдаhан байгаа. Тиихэдэ энэ зүүн жэлэй эхеэр Хөрмэнэй, Мүрэнэй, Харацагай дасануud хүдэлжэ байгаа. Тэрэшэлэн хубисхалай урда тээ дүрбэн дуган байгаа. Тэрэ тоодо мүнөө Усть-Ордагай Буряадай автономито округто ородоггүй Качугай, Ойхогой районуудта бии бэлэй.

С. БУХАЕВ,
Ч. ГОМБОИН,
журналистнуудаг.

3. Хүршэнэрhөө hургаал абамаар

Эрхүү болоод Усть-Ордагаар ябаhан ушарнай гансашье зохёохы хэрэгтэ бэшэ, мүнөө шэнэ hонин зүйл ойлгохо, үзэхэ ябадалдамнай ехэ туhатай байба гэжэ эдэ тэмдэглэлнүүдэйнгээ эхиндэ халта дурдаа hэмди. Илангаяа зохёохы ажалтай холбоонуудаймнай, сэхынь хэлэхэдэ, долгүүрэй оршон байдалда дайрагдаhан уран зохёолшодой ажабайдал тухай олон үнгын бодолдо абтагдаа бэлэй, Илангаяа манай Буряадай уран зохёолшод хүнэhэ хилээмэнэй хөөhонөо дурдатай бэшэлгынгээ хүдэлмэрние орхихо баатай болонхой. Мүнөө зохёохы мэргэжэлтэ ажалаараа гэр бүлээсэ тэдхэхэ аргатай зохёолшод үгы. Тиимэhээ «Байгал» журналай прозын портфель хоохоронхой. Юуб гэхэдэ, ehотой дээдын шанарай зохёол бэшэхэ гээшэ бэлэхэнээр бүтэдэгүй гээшэ. Бэлигтэй, хожом саашадаа шадабари мэргэжэлээ алтаруулан тараха аргатай залуушуулнай архини охиндо абтажа, амиды бээ эдэрөөнэ, ошуун бэлигээ мохооно.

Эрхүүгэйхид энэ талаар hураггүй hайн байдалтай, «Зохёохы ажалтанай холбоонуудта үзүүлэгдэхэ мүнгэн тэдхэмжын» программа табигдаад бэелүүлэгдэнэ. Байгша ондо гаргагдаха номуудта, уран зохёолой үдэшэнүүдтэ областийн захиргаанай толгойлогшо Ю. Ножиков областийн бюджедhэ гадуур 2 миллион 110 мянган түхэриг hомолhон байна.

Үшөө тинхэдэ округой түбэй «Пельменнэ» соо хүн бүхэмнай гурба гурбан дүүрэн блюдэ hүтэй сайтайгаар абажа хооллоходоо 70-аад түхэриг түлэhэнөө дурдабабди. Харин Улаан-Удэдэ манай редакцийн буфедтэ эдэ бүгэдэ 200 гаран түхэригэй болохо жэшээтэй. Юундэ нимэ хара сагаан хөөртөл илгаа байха болоо юм? Нагалагта байхадаа тэндэхи дэлгүүр дээрэ килограмм мяхан 350 түхэригэй гэжэ мэдээ hэмди. Энэмнай Улаан-Удын базаарайхиhаа мянган-түхэриг үнэгүй болонол даа. Килограмм зөөхэйнь нэгэ бага үнэтэй, 500 төйрөн түхэригэй. Гэбэшье Улаан-Удынхиөө 400 түхэригөөр үнэгүй байпал. Эрхүүгэй магазинда шэл архи 389 түхэригэй сэнтэй. Эдэ бүгэдын илгаа ямар ушартайб гэхэдэ, Нагалагта айл бүхэн үхэр малаа үдхэжэ, газарай эдеэ элбэгээр хуряана. Тиимэhээ дэлгүүртэ үлүү гараhан эдеэ коолой зүйлнүүдые гаргадаг байна.

Баяндай аймагта мүнөө нэгэншье хамтын ажахы — колхоз, совхозуud үгы болонхой. Тэндэхи ажалшад бултадаа шахуу мүнгэнэй үнэгүй болохын урда машина, техникэтэй боложо амжаhан байна. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, урдынь колхоз, совхозуud, зарим фермернүүд «Баяндай» гэжэ агрофирмэдэ хамжаhан байба ха юм.

Баяндай, Эхирэд нютагуудаар урдын колхоз, совхозуудта байhан захиргаанай ашарадууд ехээр хороогдоо. Коллективэй хүзүүн дээрэ hууха хүн үгы. Ehотоор хүдэлжэн хоолойгоо тэжээхэ арга үлэнхэй.

Ангар мүрэн шадар Будын аяха түрүүшын дасан 180 жэлэй саана Алайрта баригдаhан байгаа. Тиихэдэ энэ зүүн жэлэй эхеэр Хөрмэнэй, Мүрэнэй, Харацагай дасануud хүдэлжэ байгаа. Тэрэшэлэн хубисхалай урда тээ дүрбэн дуган байгаа. Тэрэ тоодо мүнөө Усть-Ордагай Буряадай автономито округто ородоггүй Качугай, Ойхогой районуудта бии бэлэй.

С. БУХАЕВ,
Ч. ГОМБОИН,
журналистнуудаг.

Ордендо хүртэтэрөө

БООХОН НЮТАГТА 1900 ондо түрэhэн Яша хүбүүн 15 наhа хүрэтэрөө гэр тойроноо, зсэгынгээ хажуула ходоо болоhон юм. Эсэгынь хэды зөөлэн зантайшье hаа, hанаhаа табидаггүй, хүбүүхэнээ hургуули hудартай хүн болохо ёhотойн, тэрээнгүйдэш hанаа амараар ухэжэшье шадахагүйб гэдэг байгаа.

Яшын эсэгын эдэ үгэнүүдые хэлэхэдэ, наадажа хэлэhыеньшье, үнэн зүрхэнhоошье хэлэhыень ойлгоохоор бэшэ hэн гэлсэдэг. Теэд энэ шухала бэшэ. Яагаашье hаа, hураха тухайгаа Яша ой ухаанайнгаа өёорто оротор ойлгонхой ябаа. Тиин 1915—1920 онуудта тэрэ Эрхүүгэй хүдөө ажахын доодо шатын hургуулида hуража дүүргэмсээрээ, Боохондоо комсомолой үүрэй түрүүлэгшээр hунгагдаад хүдэлжэ байтараа, Боохоной хошуунай гүйсэдкомой гэшүүн ба түрүүлэгшэнь болгодоhон байна.

1921 оной зургаан hарын турша соо Сергеев гэжэ командирай Буркавотрядта hайн дураараа орожо, сагаан бандидуудые бута сохилсоод, тэрэл жэлэйнгээ эсэс багта РКП(б)-гэй Эрхүүгэй губкомой дэргэдэхи буряад секцийн инструкторраар хүдэлбэ. Тэндэhээ Ленинградай комвузай дэргэдэхи богони болзорой курсануудта (1922—1923 онуud) курсант-шагнагшаар эльгээгдээд, дүүргэжэ ерэхэдээ, Боохоной аймгүйсэдкомой түрүүлэгшээр табигдаhан байна.

Тэндээ hайнаар хүдэлжэ байхадань, БурЦИК-тэ эмхидхэлэй таhагые даагшаар абаба. Жэл хүдэлоод байтарнь, Алайрай аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ (1928—1929 онуудта) болгобо. Тэндэhээ дахинаа Буряад орон асарагдажа, нютагай транспортна управленийн начальникаар табигдаад, жэл шахуу хүдэлөөд байтараа, БМАССР-эй газар тарьяалгай арадай комиссараар томилогдобо. 1931—1933 онуудта Социалис газар тарьяалгай Москвадахи академидэ hураа.

Эмхидхэхы талаараа айхабтар бэлигтэй буряад арадай хубүүе ВКП(б)-гэй ЦК обёоржо, тусхай зарлигаараа ВКП(б)-гэй Зүүн Сибирийн крайкомой мэдэлдэ оруулжа, түрүүлэгшээрнь томилжорхёо hэн.

Яков Похосоев 1934 оной январьhаа 1937 оной август болотор ВКП(б)-гэй Буряадай обкомой аппарадта түрүүн агитационно-олонийтын таhагые даажа байха үедэ республикамнай мал ажалдаа гарнуудаа табиhан, Я. Т. Похосоевые оронойнгоо эгээл үндэр шагналда хүртэhэнтэйнь дашарамдуулан амаршалhан телеграмма олной анхаралда үгтэhэн байха юм. «Гражданин дайнай үедэ революцийн харша үзэгдэлнүүдые даралсаhан далтиршагүй тэмсэлшэ, партийн холын хараата шугамые үнэн сэхэ бэелүүлэгшэ» гэhэн үгэнүүдые тэндэ үншахадаа, Похосоевой хэн, юун байhаниие мүнөөдэрэй үндэрhөө тухайлхаар гээд hанагдана. Орден хүндэ дэмы үгтэхэгүй, тэрээниие туйлаха габьяа, алдар хэрэгтэй.

Тэрэл 1936 оной хабар Ербанов Маркизов хөөр түрүүтэй Буряад-Монголой делегацие ВКП(б)-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүд Кремльдэ үгтан абаа hэн. СССР-эй СНК-гай Түрүүлэгшэ В. М. Молотов үгэ хэлэхэдээ, Буряад-Монголой мал ажалаа хүгжөөхэ хэрэгтэ туйлаhан амжалтануудта үндэр сэгнэлтэ үгэhэн байдаг.

Залин бууhандал...

НИМЭ ҺАЙНААР, нимэ амжалтатайгаар хүдэлжэ ябаhан орденто большевик Яков Трофимович Похосоев сэлмэг hайхан үдэр гэнтэ аадарай орожо, залингай бууhандал, 1937 оной ноябрийн 27-дэ тушаагдашоо бэлэй.

Арадай комиссарай тэрэ үеынь характеристикэ нимэ байна: **үндэр, пабтарынь** — дунда эзргэ, **нюурынь**—түхэреэн сагаан, **үнэжиннь** — хара, халта сайжа байнхай.

Яков Похосоев 24 наhатай ябахадаа, нэгэ модо улуутэй газарта ажаhуудаг Тоня гэжэ басагантай гэр бүлэ болоhон юм. Тоня бээр жаахан байгаа. «Шимни жаахан, зохидхоншн даа, хармаандаа хээд ябашахаар» гэжэ Яков нүхэрөө гасаалдаг hэн. Жааханшье hаа, Тоня шуран шуумар, эрхэшье, бэрхэшье байhан ха. Нүхэрэйнгөө хаагдахада, Антонина Тимофеевна хажуудаа гурбан үхибүүтэйнээ гадна, үшөө хэзлитэй үлэhэн байгаа. Лев 11-тэй, Женя 10-тай, Марат 1 жэл 6 hаратай. Антонина Тимофеевна 1938 оной февраль соо түрэhэн хүбүүндээ эсэгынь нэрэ үгэhэн юм.

— Эсэгынгээ абаашагдаhаниие hанадагби. 10-тай байгааб. Ганса басаган hэн хойноо эсэгэдэ олиггүй эрхэ байгаа хаб. Хубсалхадань, «баабай хаана ошохошибэ» гээд аhахадамни, тар, хицемни эльбэжэ hэнгэд гээд: «Басагамни, хүлеэн байгааарай, баабайшни удахагүй ерэхэб даа», — гээд гараа hэн гэжэ Евгения Яковлевна хөөрөө hэн.

Теэд эсэгэнь юундэ тушаагдааб?

Совет түрэндэ харша, буржуазно-националис үзэл бодолтоной япон тагнуулай дэмжэлгээр Буряад-Монголой дэбисхэр дээрэ бии болгогдоhон пан-монгол эмхи 1937 оной октябрь-ноябрь hарануud соо мэдэгдэжэ баригдаба, тэрэнэй гэшүүд ангийн дайсад гээшэ гэжэ тоогдоод, хардалга гүрдэлгэдэ орожо, хаагдажа, сүлэгдэжэ, гурбан хүнэй шиндхэбэрээр толгойн саазада орожо байhан үе байгаа.

Буряадаймнай урдаа хараха эрдэм hургуулитай, үндэр соёл болбосоролтой, богонёор хэлэхэдэ, дээжэ хүбүүднай, түрэн түрэдөө, партида харша ажал ябуулга хээ, буhалгаа хэхэ, парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэдые муушалха, шадаа hаа, үгы хэхэ номнол ябуулна гэхэ мэтээр хардуулаа хамнай.

Тэдэнэй тоодо Яков Трофимович Похосоевшье оруулагдахадаа, нюусаар байгуулагдаhан эмхини эдэбхитэй хабаадагша гүүлэhэн байгаа. М. Ербанов тэрэниие 1934 ондо эмхинингээ гэшүүн болгожо абаhан гээд тогтоогдоhон юм. Мал ажалай талаар харюусалгатай байhан Похосоевто нимэнүүд гэмэ зэмэ тохогдоhон байдаг: малай тэжээл бэлэдхэхэ үндэhэ hуурь байгуулаагүй, малай үүлтэр hайжаруулха хүдэлмэри ябуулаагүй, бруцеллез, хамуу, сибирийн язва гэжэ үбшэнгүудые зорюута тараагаа.

Тиигhэнэйнь хойшолонгоор 1936 ондо болон 1937 оной түрүүшын хахад жэл соо республикын үхэр малай тоо 160 мянга хүрэтэр гэхэ, гү, али 20 процентээр үсөөрөө, 20 мянган хурьган, эшэгэд, 10 мянган поршоонхо болон бусад түрэлэй мал гарзалаа гээд, бүхы харюусалгань Похосоев дээрэ тохогдоhон байна.

1936 ондо дээдын зиндаагай ноёдто республикын мал ажалые hайнаар хүгжөөжэ байhандаа магтуулжа, орденоор шагнагдаад байhан хүтэлбэрилэгшэ жэл шахуу болоод байтар «ангийн дайсан» гэжэ хардагдаад, РСФСР-эй Уголовно-процессуальна кодексын 58-1а, 58-2, 58-7, 58-8, 58-9, 58-11 статьянуудаар гэмнэгдэhэн байна.

Сагаан түрмэ соо

ТҮРМЭДЭХИ «ажабайдал» эхилжэ, мушхэбэри hубарньба, Яков Похосоев түрүүшын мушхэбэрийн протоколдо гараа табихаяа огто арсаба.

— 1934 ондо Москвааhаа бусажа ерэад байхадатнай, Ербанов таниие эмхидэ абаhан байна. Тэрэниие Дамдинлон, Доржиев, Маркизов, Барадин, Данилов, лама Агваан Доржиев, Мункин, Донгидон, Дашидондобэ, Чимидуп, Ардин болон бусад гэрэлэлээ гэжэ мүрдэгшэ хардаба.

— Гүрэн түрэдөө, партида харша, хоро хүргэхэ гэhэн ямаршье хүдэлмэри би ябуулаагүйб. Ямаршье эмхини гэшүүн боложо ороогүйб,—гэжэ Похосоев харюусаба.

— Агын, Хорин болон бусад аймагуудта, хэдэн мянган толгой малай гарзалhан ушар танай зорюута ябуулhан хүдэлмэрини дун, —гэжэ мушхэгшэ шангарба.

— Энэ хэлээшыстнай би, буруушаанаб.

1937 ондо эхилhэн мушхэбэри жэл соо үргэлжэлбэ. Тэрэ үедэ Похосоевтой нэгэ камера соо хөөр hара hууhан гэршын нимэ харюу уголовно хэрэг соонь байгаа hэн: «Ямар гэмэ хэhэндээ эндэ hууhанаа ойлгоногүй гэгшэ hэн. Мушхэгшэ тэрэниие абаашахадаа, 5—6 час соо таhалгаргүйгөөр баридаг hэн. Яков Трофимович нэгэтэ, 16-дахи хоногтоо камерадаа бусахадаа, мэдээгүй байгаа hэн. 4—5 час болоод мэдээ ороходоо, мүрдэлгын зургааануудай хөөр хүдэлмэрилэгшэд энэ үглөөгүүр намайе ехээр сохёо. Бэлдэгдэhэн протокол дээрэ гараа табихыемни баалаа» — гэжэ хэлэhэн юм. Нимэ хандалгые шоо үзэhэн hүхэрни республикынгаа НКВД, прокуратура руу бэшэгүүдые бэшэжэ эхилээ бэлэй. Москва руушье ябуулаа. 1938 оной майн 15-да намайе ондоо камерада оруулаа hэн. Тэрэ гэhэгэр Яковые хараагүйб».

БМАССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй наркомой орлогшо Полканов, таhагые даагша Гайковский, оперуполномоченно Кочетков гэгшэдэй урда тээнь ээлжээгээр хэhэн мушхэбэриhоо бусахадаа, Похосоев сохюулжа, хүхэ бала болошонхой ерэдэг hэн гэжэ тэрэл гэршэ нэмэhэн байдаг.

Хии морниинь урбалдаба

ҮГЫТЭЙ ЯДУУ хүнэй гэр бүлэдэ түрэhэн, Совет засагай үедэ партийн харюусалгата хүдэлмэрилэгшэ хүрэтэрөө ургаhан, Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнагдаhан Яков Трофимович Похосоев — үнэ-хөөрөө ямаршье тэрэ hэшхэлдээ буруу үзэл барихагүй байгаа. Эмэгүйдэнь би этигэгшэ hэм. Гэр бүлэдөө заабол бусаха гээд hанадаг байгааб».

Эжыгээ дэмжэн, басаганиинь эсэгэсэ дурдахадаа: «Баабайнгаа тушаагдаhые би hанадагби. Эсэгыемнай дуулаха, хатархадаа бэрхэ байhан гэлсэдэг. 1936 ондо Москва ошоходоо хүртэhэн

Хүн ба үе саг

3901-дэхи ХЭРЭГ

гарнуудаа табиhан, Я. Т. Похосоевые оронойнгоо эгээл үндэр шагналда хүртэhэнтэйнь дашарамдуулан амаршалhан телеграмма олной анхаралда үгтэhэн байха юм. «Гражданин дайнай үедэ революцийн харша үзэгдэлнүүдые даралсаhан далтиршагүй тэмсэлшэ, партийн холын хараата шугамые үнэн сэхэ бэелүүлэгшэ» гэhэн үгэнүүдые тэндэ үншахадаа, Похосоевой хэн, юун байhаниие мүнөөдэрэй үндэрhөө тухайлхаар гээд hанагдана. Орден хүндэ дэмы үгтэхэгүй, тэрээниие туйлаха габьяа, алдар хэрэгтэй.

Тэрэл 1936 оной хабар Ербанов Маркизов хөөр түрүүтэй Буряад-Монголой делегацие ВКП(б)-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүд Кремльдэ үгтан абаа hэн. СССР-эй СНК-гай Түрүүлэгшэ В. М. Молотов үгэ хэлэхэдээ, Буряад-Монголой мал ажалаа хүгжөөхэ хэрэгтэ туйлаhан амжалтануудта үндэр сэгнэлтэ үгэhэн байдаг.

— Эсэгынгээ абаашагдаhаниие hанадагби. 10-тай байгааб. Ганса басаган hэн хойноо эсэгэдэ олиггүй эрхэ байгаа хаб. Хубсалхадань, «баабай хаана ошохошибэ» гээд аhахадамни, тар, хицемни эльбэжэ hэнгэд гээд: «Басагамни, хүлеэн байгааарай, баабайшни удахагүй ерэхэб даа», — гээд гараа hэн гэжэ Евгения Яковлевна хөөрөө hэн.

Теэд эсэгэнь юундэ тушаагдааб?

Совет түрэндэ харша, буржуазно-националис үзэл бодолтоной япон тагнуулай дэмжэлгээр Буряад-Монголой дэбисхэр дээрэ бии болгогдоhон пан-монгол эмхи 1937 оной октябрь-ноябрь hарануud соо мэдэгдэжэ баригдаба, тэрэнэй гэшүүд ангийн дайсад гээшэ гэжэ тоогдоод, хардалга гүрдэлгэдэ орожо, хаагдажа, сүлэгдэжэ, гурбан хүнэй шиндхэбэрээр толгойн саазада орожо байhан үе байгаа.

Буряадаймнай урдаа хараха эрдэм hургуулитай, үндэр соёл болбосоролтой, богонёор хэлэхэдэ, дээжэ хүбүүднай, түрэн түрэдөө, партида харша ажал ябуулга хээ, буhалгаа хэхэ, парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэдые муушалха, шадаа hаа, үгы хэхэ номнол ябуулна гэхэ мэтээр хардуулаа хамнай.

Тэдэнэй тоодо Яков Трофимович Похосоевшье оруулагдахадаа, нюусаар байгуулагдаhан эмхини эдэбхитэй хабаадагша гүүлэhэн байгаа. М. Ербанов тэрэниие 1934 ондо эмхинингээ гэшүүн болгожо абаhан гээд тогтоогдоhон юм. Мал ажалай талаар харюусалгатай байhан Похосоевто нимэнүүд гэмэ зэмэ тохогдоhон байдаг: малай тэжээл бэлэдхэхэ үндэhэ hуурь байгуулаагүй, малай үүлтэр hайжаруулха хүдэлмэри ябуулаагүй, бруцеллез, хамуу, сибирийн язва гэжэ үбшэнгүудые зорюута тараагаа.

Тиигhэнэйнь хойшолонгоор 1936 ондо болон 1937 оной түрүүшын хахад жэл соо республикын үхэр малай тоо 160 мянга хүрэтэр гэхэ, гү, али 20 процентээр үсөөрөө, 20 мянган хурьган, эшэгэд, 10 мянган поршоонхо болон бусад түрэлэй мал гарзалаа гээд, бүхы харюусалгань Похосоев дээрэ тохогдоhон байна.

1936 ондо дээдын зиндаагай ноёдто республикын мал ажалые hайнаар хүгжөөжэ байhандаа магтуулжа, орденоор шагнагдаад байhан хүтэлбэрилэгшэ жэл шахуу болоод байтар «ангийн дайсан» гэжэ хардагдаад, РСФСР-эй Уголовно-процессуальна кодексын 58-1а, 58-2, 58-7, 58-8, 58-9, 58-11 статьянуудаар гэмнэгдэhэн байна.

Сагааруулагдаа

Эсэсэй эсэстэ хара юумэнэй сагаархада, үнэн юумэнэй илахада (табяад онуud), Забайкалийн Сэрэгэй округой Сэрэгэй трибунал дотоодын хэрэгүүдэй нарком В. А. Ткачев, тэрэнэй орлогшо Н. Д. Полканов, таhагые даагша Л. Н. Гайковский, таhагые даагша С. Г. Кочетков гэгшэдые зэмэлhэн хэрэгые харахадаа, түрүүшынь гурбаниие эгээл хатуу хэhэлтэдэ — толгойн саазада хүртөөхэ, нүгөөдынь арбан жэлээр эрхэhээнь хаhаха шиндхэбэри абаhан байна. Энэ 1941 оной июнийн 26—30-най үдэрнүүдтэ абтаhан шиндхэбэри. Тэрэ шиндхэбэри хүсэндөө оруулагдаhан байна.

Харин Похосоев Яков Трофимовичай талаар 1938 оной июнийн 1-нэй шиндхэбэри гэмтэ ябадалай үгы дээрэhээ буруушаагдажа, болюулагдаhан байна. Партийна архив соо хэгдэhэн шалгалтын дүнгүүдээр коммунист Я. Т. Похосоевой ажал ябуулгада партида эзүрюу ябадал олдоогүй.

Тиимэhээ тэрэнэй сэбэр сэхэ нэрэ сагааруулагдаа бэлэй. Яков Трофимович Похосоевой нангин нэрэ хүндэнь үхибүүдтэнь үлэнхэй, hайханаар сахигдажа ябадаг лэ.

В. ТОКТОХОЕВА,
журналист.

…ЛГО

…э хүнгэн бэшэ хэрэгүү… …кусствын хүдэлмэрилэг… …дай рескомой түрүү… …ЮРОВА манай корре… …алгыровтэ хөөрэжэ үгэ…

МАНАЙ ХӨӨРЭЛДЭ…

…гэдэй санатори, лаге… …та амархада мүнгөөр… …ха, коллективэй гэ… …эдеэ хоолоор хангаха… …залhа асарха болоод… …шина үгэхэ гэхэ мэ… …жээ ябуулганууд… …хэлсээн соонь бэлэ…

— Мүнөө үедэ с… …кусствын хүдэлмэри… …хэр хэргэ ажаhууна…

— Сэхыень хэлэхэ… Тэдэнэй салин тон ба… …хы наhаяд соёл, нс… …да зорюулhан ветера… …пенсионернүүдэй пен… …ри бэга. Тэдэндэ онд… …hээ тэдхэмжэ ба… Гадна үшөө тусхай а… …зохёохы ажалтан олс… …мнай уран зохёолшод… …шад, хүгжэшэд… Эдэнэр хэhэн лэ ажа… …түлөө гонорар абана… …мүнөөнэй гонорар гэ… …хүнэй хоолой тэжэ… …ри бэшэ. Тэрээгээр у… …дөө гуталшье худа… …жа шадахагүйт. Т… …театр болон бусад… …эмхинүүдэй техни… …дэлмэрилэгшэд, орол… Соёлой хүдэлмэрил… профсоюзуудай… эдэнэрые социальна… хамгаалха гэhэн гол… …го урдаа табинхай.

— Асуудалуудт а… …дүүрэн харюу үгэhэ… …hайн бэлэй!

…гараа табла. Америк… …мэнүүдэй ба экономи… …лоотэ «Находка» зонт… …рондо наймаа ябуулх… …порацини хүдэлмэрэ… …дые Америкын Х… Штадуудта hургаха, …hангай талаар вүбшөө… …хэ гэхэ мэтэ ажал я… …нууд түсөблэгдэнэ.

Далайн саанахи н… …эгээн түрүүн Находк… …олонийтын туhаламжа… …гон медициный тухе… …нуудые эльгээхэ юм… …нэ. Түүлээрнь бухы… …нэй түлөө алишье та… …дэлхэйн дэлгүүрэй х… …гэр тоосодог болохо…

Корпораци мүн н… …ба немец бизнесмен… …харилсаа бэелүүлэнхэ…

ХАБАРОВСК. …1-нээ Хабаровскиа… …дэг самолеттуудай би… …улам үнэтэй болобо.

Домодедовскэ ави… …приятнин самолет… …хүнүүд Алас-Дурна… …лайнернуудта hууhанh… …га мүнгэ түлэдэг hэн… …ноо сэнгынь адли б… …нэгэ билет 47 мянган… …ритэ болоо. Краснод… …рэтэр—52170, Сочи… …тэр 52 мянган түхэр… …рэгтэй. Бусад рейс… …ные биледүүд дунда э… …20 процент дээшэлээ.

…ИТАР-ТАСС… …дэлхэй… …нөөдэр

…В.А. …т гэжэ шэнэ нэрэ …да бии болоо. Удан… …Канадын карта …эглэжэ, географийн …ла орохо юм. Эски… …ажаhуудаг ба эр… Арктикын нэгэ га… …нэрэтэй болоо. …бии болоhон үйлэ… …зорюулагдаhан баяр… Иглулик хотын гим… …зал соо болоно үнэ…

Домодедовскэ ави… …приятнин самолет… …Москва хүрэтэр нид… …хүнүүд Алас-Дурна… …лайнернуудта hууhанh… …га мүнгэ түлэдэг hэн… …ноо сэнгынь адли б… …нэгэ билет 47 мянган… …ритэ болоо. Краснод… …рэтэр—52170, Сочи… …тэр 52 мянган түхэр… …рэгтэй. Бусад рейс… …ные биледүүд дунда э… …20 процент дээшэлээ.

Делиндэ байрлаhан …ластын дэргэдэ, хэ… …таад түбэй яhатан …атын буhалгаа …ингэрэhэн байна …ингадуудые сэдь… …олихо гэhэн эрилгэ… …hаса хотодо майн… …ородо залуушуулай… …хатуу шэрүүнэер… …дурса гутаhа… …мадуудые. Посоль… …hайланда залуушуу… …лай хүрэхээ ябахадань Делийн полиси эсгесоhон байна.

Hасада болоhон үйлэ хэрэгүүдэй hүүлээр хэдэн удэрэй турша буhалгаануud үргэлжэлоо. Хитадай посольствоноо хоёр бэшэ Хитадта эсэргүү ураануудые хаhаржа байhан залуу юньан түбэд хүүгүүдые эмхи гурим сахидаг сургаануud барihан юм.

Hасада болоhон хүдэлсее Пекинай хатуу шэрүүнэер дараhан ушарhаа олной буhалгаан hүжэржэ магадгүй гэжэ нютагhаа үлдүүлэд. Энэдхэгтэ ажаhуудаг Далайлама тэмдэглэнэ. Түбэдтэ хитадуудай олон боложо байhан ба түбэдэй соёл зан-шалнуудта тэдэнэй ородоодог ушар эндэ hайшаагдабагүй.

БРАЗИЛИ.

«Гражданин» общество, орлогоч тойронхи байгэаали ба мүнгэтэй» гэhэн урда дорэ хетогуудай мэнүүдэй ушасхооолдоо. Хүрэлдэгт Рио-де-Жанейро хотодо эмхилээ. Тэрэндэ 700 шахуу делегат хаасадана. Мунинималитедүүдэй асуудалнуud, хотонуудай бүрэдэ-нүүдэй адли тэгшэ хүгжэлтэ, засагай ба нийтын эмхинүүдэй харилсаан тухан асуудалнуud түс уулзалга дээрэ шиндхэгдэхэ.

КАИР.

Иран ба Ирагай 1980—88 онуудай дайнай үедэИслам Республикын плендэ абаhан 100 прак hаhатаниие Иран нютагаа бусахыень табиба. Эдэ хүнүүд түрэл нютагаа бусахаяа үнэн зүрхэнhоо ородоно гэжэ лаб ойлгоhон хойноо Иран тэдэниие табиhан байна.

Мүнөө үшөө 20 мянган шахуу иран hаhатан плендэ үлэнхэй.

НЬЮ-ЙОРК.

Хүнэй бэсдэ «В» витаминай дуталдадаг. мүн метиловэ спиртэй болон бусад хорото зүйлнүүдтэй саахарай хуулhаhаа архи нэрэжэ, үүhан дээрэhээ Кубада нюдэнэй үбшэн ехээр дэлгэрээ гээд американ эмнэд тодорхойлбо. Колумбийн ба Урда Калифорнийн университедуудэй мэргэжэлтэд дэлхэй хоног соо Кубада байна, энэ үбшэнэй үгэгдөөр дэлгэрhэн гэжэ мэдэгдэhэн юм. Тус үбшэнэй үгэгдөөр дэлгэрhэндэ сохор hаhаагаа зөбөhөн Фидель Кастротай американ эмнэд нэгэнтэ бэшэ уулзаhан байна.

ГАВАНА.

Эритрей дулдыданги бэшэ ба бэеэ даанги гүрэн болоо гээд нуба мэдэрээ. Эритрейдэ болоhон референдумэй дүнгүүдээр нимэ шиндхэбэри абтаhан байна.

Кубын Гадаадын хэрэгүүдэй министерство Эритрейн арадта хубн заяагаа тодорхойлхо эрхэ үгэхэ зуураа залуу гүрэн нэнэ эрхэ байдалда амгалан байдал түнлажа, саашадаа хүгжэхэ гэжэ найдажа байhаная мэдүүлэе.

БАШИНГТОН.

Росси «зсэслэн үгырөө», тиимэhээ бусад гүрэнүүдэй хэдэн миллион доллар үрнеэ түлэхыень бааднаа hаа, hөөргөө зонхилон хүтэлбэрилхы заншалдаа бусажа магадгүй гээд США-гай Президент Билл

Хонгоодорнуудай уулзалгые угтуулан

УГ ГАРБАЛАА УУДАЛАН...

Хубилган цэнэдхэлгын эхилхэнээ хойшо үндэһэн соёл, түүхэ болон уг гарбалаараа хүн зон ехээр һонирходог боложо, энэ талаар элдэб һонирхолтой хэмжээ ябуулганууде айлтагүй, сүлөөтэйгөөр эмхидхэхэ, үнгэргэхэ аргатай болоо. Тиигэжэ һүүлэй үедэ хори, сэлэнгэ, баргажан буряадуудай угай бэшэгүүдтэ зорюулагдаһан «түхэреэн шэрээнүүд» Улаан-Удэдэ, Гусиноозерскдо, Баргажанда болон Хурамхаанда үнгэргэгдөө һэн.

Буряадай Уран зохёолшодой холбооной түрүүлэгшэ, түүхын эрдэмэй кандидат поэт Б. С. Дугаровай абьяастай үүсхэлээр угай бэшэгүүдтэ, буряад үльгэршэдтэ, манай омогорхол болохо Гэсэр үльгэртэ зорюулагдаһан олон тоото тон хэрэгтэй уулзалга, найрнууд үнгэргэгдэжэ, тэдэнниень арад түмэн халуунаар дэмжэнэ, хүлеэн абана гэжэ тэмдэглэлтэй. Эдэ хэмжээ ябуулганууда олон эрдэмтэд, уран зохёолшод, багшанар эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

Буряад угсаатанай уг гарбал тухай хэлэхэ болоо һаа, профессор Н. П. Егунов «Буряад угсаатан Россида нэгдэхэнээ урда тээ» гэһэн ном доторoо ехэнхидээ булгад болон эхирэдүүд тухай бэшэнэн байдаг. Тиихэдэ урданай таншаа, гулваанар Түгэлдэр Тобоев, Ваандан Юмсунов, Ширабнимбуу Хобитуев, Дамбинжалсан Ломбоцыренов, Цэдэнжаб Сахаров болон бусадай бэшэжэ, хуушан монголһоо манай эрдэмтэдэй мүнөөнэй буряад литературна хэлэндэ оруулһан «Буряадай түүхэ бэшэгүүд» гэжэ һаншаг гараһан номдо хори, сэлэнгэ, баргажан буряадуудай угай бэшэгүүд оруулагданхай.

Гэхэ зуура Буряад ороной Түнхэнэй, Захааминай, Ахын аймагуудта, Эрхүүгэй областинин Алайрай райондо ажаһуудаг буряадуд хадаа буряад арадай бүридэлдэ, нэгэ онсо бүлэг боложо оролсодог. Хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор Ц. Б. Цыдендамбаевай тодорхойлһоор, «Хонгоодорой нэд хүбшэ» гэжэ нэрлэгдэнэн энэ газар дайдада хонгоодор гэжэ ехэ аймагай арбаад шахуу обог отогуудһаа гадна, ондоо олон отогойхид соохорлон, холилдон ажаһуудаг юм: тэдэнэр нэгэ гэбэл, Монголһоо ерэһэн байдаг, нүгөө гэбэл, булгад, эхирэдтэй, зарим нэгэнинь хоритой холбоотой гэжэ тологдодог, мүн тэдэнэй дунда түүрэг болон хамниган гарбалтай үсөөхэн угсаатаншье бии.

Теэд энэ үргэн нютагай хүн зоной уг гарбалда шудалгдаагүй, тодо бэшэ, арсалдаатай зүйлнүүд тон олон. Жэшээнь, 4 аймагай ядахань гурбан аймагта тараһан тэртэ, шошоолог, хүрхүүд гэжэ яһала томо отогуудай уг гарбал шэнжэлэгдээгүй шахуу байха юм. VIII—IX зуун жэлнүүдтэ Түбэй Азида эзэрхэжэ байһан Уйгар хан түрын һадаһад болохо һойһодуд мүнөө Түнхэнэй Хужар, Хэрэн, Нуга, Хабриангууд, Захаамынай Бүргэ, Хүртага, Хасууртай, Хамни, Үлэгшэн, Харсай нютагуудта, мүн Ахада ажаһуудаг. Теэд тэдэнэй хэзээ моңгол боложо, хэзээ буряад аялгада орожо, ямар хаан түрэ, ямар дайдаар ябаһаниниҥ тодо бэшэ.

Энэ талаар эрдэмтэд П. П. Баторов, Г. Н. Румянцев гэгшэдэй бэшэһэн хүдэлмэринүүдэй ашаар хонгоодорнуд азатай байшоо. Тэдэнэр Алайрай хонгоодорнуудай түүхые тусгаар шэнжэлһэн юм. Арадай аман зохёол суглуулагша, ажаһуудал, зан заншал шэнжэлэгшэ С. П. Балдаев хонгоодорнуудые хори, булгад, эхирэдүүдэй зэргэ амярань онсо аймаг болгожо харадаг байһан юм. Тиигэншье мүртэнь тэрэл хонгоодорой отогуудай хубаари гү, али хамаадалга һамуутай зүйлнүүд дайралдадаг. Жэшээнь, Ахын сагаантан отогойхидой өөһэдыгөө хонгоодорто оруулдаггүй байхада, Түнхэнэй Тарһархай һуринай сагаантан хонгоодорой 4-дэхи отог гэжэ бэшэгдэдэг байгаа. Түнхэнэй буруудхатан Монголһоо хамагай һүүлдэ ерэһэн онсогой отог гэжэ тологдодог байхада, Алайрта тэдэнние хонгоодорой отог болгожо бэшэнэ.

Хонгоодорнуд болон шошоологууд Буха-ноёндо мүргэлсөөшье һаа, «сагаан шубуун гарбалтайбди»— гэһэн заидаа байһаниниҥ эрдэмтэдэй һонирхол татаха ёһотой. Мүнөөнэй хүрхүүд угсаатан Х зуун жэлэй курыкануудтай, тэргэ угсаатан XIII зуун жэлэй сагаан татаарнуудай тората гэгшэдтэй ямар холбоотойб, уг изагууртай гү? Богонёор тобшолходо, шудалха, лаблаха, арсалдаха юумэн яһала элбэг

Хэды тиибэшье, Алайрһаа Захаамин хүрэтэрхи газар дайда хэлэнэйшье, уг гарбалайшье, соёл заншалайшье, шажан мүргэлэйшье талаар, ажахын болон гэр һуудалайшье талаар нэлэнхы нэтэ нютаг байхаһаа гадна, хүн зоноймь тоогоороо буряад арадайнгаа бүридэлдэ яһала томо бүлэг боложо ородог хадань тэдэнэй уг гарбал шэнжэлжэ үзэхэ гэгшэ эрдэмдэшье, бодото ажабайдалдашье аша туһатай.

Нимэ ушарһаа хоёр жэлэй үмэнэ энэ. нютагуудһаа ургаһан гараһан бүлэг эрдэмтэд, уран зохёолшод болон искусствын ажал ябуулагшадай үүсхэлээр Түнхэнэй аймагта «Улын уладай уулзалга» гэһэн угсаатанай ехэ найр анха түрүүшынхиеэ боложо үгэрөө һэн.

«Хонгоодорой нэл дайда гэхэ гү, али Саяан шадарай буряадуудай уг гарбалай түүхэ болон соёл болбосоролойнь, ажаһуудалайнь уг заншалнуудь» гэһэн научно-практическа конференциде Монголой түүхын хүреэлэнгэй директор Аюудайн Очир, Хальмагай эрдэмэй түбһөө түүхын эрдэмэй кандидат В. П. Санчиров, Буряадай эрдэмтэд болон зохёолшод Ш. Б. Чимитдоржиев, Ш.-Н. Р. Цыденжапов, Б. С. Дугаров, А. Л. Ангархаев, Ж. А. Зимин, С. Д. Бабуев болон бусадай хорёод шахуу элидхэлнүүд болон мэдээсэлнүүд хэгдэжэ, шагнагшадые ехэтэ һонирхуулһан байха. Эдэ материалнууд мүнөө хэблэлдэ бэлэгдэжэ байһан «Хонгоодорнуд, хэд гэшэбэта?» гэһэн номой үндэһэн боложо үгөө юм.

Найр хадаа найр. Бэлэдхэлэй ажал, харюусалгань ехэ. Түнхэнэй районой хүтэлбэрилэгшэд А. Д. Моголоевой, Н. Б. Манзаевай, соёлой таһагые даагша Б. Д. Романовай, уран зохёолой нэгэдэлэй, ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй халуун ороллолгоор эрдэмэй хураадаатай, эрын гурбан наадатай, олон тоото концертнүүдтэй «Улын уладай уулзалга» эмхитэй һайнаар үнгэржэ, хабаадалсаһан хүнүүдэй сэдьхэлээ ханама, уг удхаараа бахархама найр болоо һэн. Айлшадайшье олон байһаниниҥ гайхалгүй. Ганса Захааминһаа 90-ээд хүн, Аха, Алайрһаа дүшэдүшэн хүн, Монголой Хүбсэгэл аймагһаа жараад хүн айлшад боложо буугаа бэлэй. Улаан-Баатарһаа, Элистэнээ гадна, мүн Кызылһэ, Усть-Ордаһаа, республикын зарим аймагуудһаа түлөөлэгшэд байлсаа, һонининь гэхэдэ, Захааминһаа, Ахаһаа, Монголһоо бүлэг залуушуул урданай зүргэ харгыгаар эмээл морёор орожо ерээ бэлэй.

Дүрбэн аймагуд хоёрхоёр жэл болоод лэ «тугаа» дамжуулжа абалсаха гэлсэһээрээ, мүнөө жэлдэ Захааминай эзэлжээн боложо, энэ аймаг угсаатанайнгаа найрые зүнай Сүрхарбаантай хамтаралсуулан үнгэргэхээе бэлдэжэ байнхай.

Захааминда эрдэмэйнгээ хуралдаа үргэлжэлүүлхэ байнабди. Урда мэтэ энэ талаар эмхидхэлэй ажал намда даалгагдаһан юм. Тиимэһээ Захаамин, Түнхэн, Аха, Алайрта, бэшэшье тээгүүр ажаһуудаг ганса хонгоодор бэшэ, мүн нүгөө обог отогууд тухай материалнуудтай эрдэмтедые, домог түүхэ, угай бэшэгүүдые мэдэхэ хүзаар ороноо шэнжэлэгшэдые, журналистнуудые, үбгэд, хүгшэдые радио, газетэнүүдээр һониноо хубаалдажа байгыт гэхэ байнаб. Саг бага үлөө.

Л. ТАПХАЕВ,
«Уулын уладай уулзалгын» эмхидхэлэй комитедэй гэшүүн.

ЭГЭЭЛ ОЛОНИИНЬ—ҺОЙҺО

Үлэгшэн нютагай дэбисхэр дээрэ мүнөө үедэ табан уг гарбалай буряад-монголнуud ажаһуудаг. Нэрлэбэл: һойһо, хонгоодор, хатагин, хашин ба шошоолог болоно.

Эгээл олон зонтой һойһо уг баһа хоёр боложо хубаардаг: I. Нэгэдугаар һойһо—Өөлэд монголой Сөөхэр баатарһаа эхитэй. Мүнөө хүрэтэр 18—20 үе тологдоно. Жэшээнь: Нарингуудай аймаг ябажа харая:

1. Сөөхэр баатар. 2. Бурэй. 3. Бургай. 4. Адароо. 5. Ухана. 6. Илбаари. 7. Хонгор. 8. Нарингууд. 9. Эмэхи. 10. Санхи Забай. 11. Бадараан. 11. Малаахай. 12. Манхин. 13. Бороono. 14. Хонжон. 15. Махаан. 16. Гарма. 17. Гончик. 18. Дамдинжаб. 19. Юра. 20. Булад.

II. Хоёрдугаар һойһо—Зандан баатарһаа эхитэй, мүнөө хүрэтэр 14—15 үе тологдоно. Жэшээнь: Бурьитанай аймаг абажа харая:

1. Зандан баатар. 2. Баяна. 3. Бүмбэр. 4. Умахан. 5. Ходой. 6. Таряаша. 7. Баяр. 8. Бурьи. 9. Түйбэн. 10. Сэрэн. 11. Ринчин. 12. Гуржаб. 13. Будажаб. 14. Витя. 15. Зоритто. Гуржаб.

III. Үлэгшэнэй хонгоодорнуud 6 үе тологдоно Жэшээнь: 1. Банзарагша. 2. Даша. 3. Арсалан. 4. Баандай. 5: Зоритто. 6. Гарма:

IV. Мүнөө хүршэ Зэдын аймагай Дээдэ-Үшөөтэ нютаһаа хасаг албаар ерэһэн хатагин угай Байсалгатанай аймаг 10—11 үе тологдоно:

1. Олзотой. 2. Жүгдэр. 3. Банзаа. 4. Байсагал. 5. Сэбээн. 6. Жанчиб. 7. Балсан. 8. Цыденеши. 9. Памажаб. 10. Намжилма:

V. Армаг нютаһаа баһа хасагай албаар ерэһэн хашин угай Үндэртэнэй аймаг 6 үе тологдоно Жэшээнь:

1. Шэгдар. 2. Үндэр Сэрэн. 3. Гомбо. 4. Бата. 5. Толя. 6. Бата, Булад:

VI. Эрхүүһээ ба Түнхэн нютаһаа ерэһэн шошоолог угай зон 6 үе тологдоно. Жэшээнь:

1. Сэрэмпэл. 2. Патрин. 3. Жэгжэд. 4. Соном. 5. Сэрэнжаб. 6. Бальжинима.

Нэгэ үе дунда зэргээр 25 жэл гэжэ тологдодог байбал, нэгэдугаар һойһо—500 жэл, хоёрдугаар һойһо—375 жэл, хатагин—250 жэл, хашин—125 жэл, шошоолог—150 жэл болоно.

Намжилма ОЧИРОВА,
Үлэгшэнэй дунда һургуулийн һурагша.

Захааминай аймаг.

Дүлэтэ эжэлнүүдэй баатарнуud

«ЛЕНИНГРАДЫЕ ХАМГААЛАА ҺЭМ

Баруун-Хурамхаан гэжэ үзэсхэлэнтэ гоё газарта дайнай болон ажалай ветеран Баатар Балбарович Раднаевай гэр бүлэ ажаһуудаг.

Баатар Балбарович гэшэмнай хорёод наһандаа сэргэй албанда татагдажа, 1941 оной декабрь һарада Улаан-Удэ хото шадар залуу сэргэшын һургуули дүүргээд, нютагайнгаа Гарма Ринчино Бадма Ламатханов хоёртой суггаа Эсэгэ броноо хамгаалгын Агуухэ дайнда хабаадалсахаяа мордоһон байха юм.

— Манай дивизиин сэргэшэд хэдэн удэрэй хугасаа соо поездоор ябаһанай удаа Новгород шадар хүрэжэ ерээд байгаа һэмди. Дайсан тинхэдэ Ленинград хотые эзэмдэн абахын тула үсэд шангаар добтолжо ябаа. Манайхин хэды эрэлхэг зориг, баатаршалга харуулаашье һаа, гадэргээ сухарнха баатай боложо байгаа һэн. Теэд яахабши? Немецүүд гэшэмнай бидэндэ орходоо буу зэбсэгээршье, оньһон техниг хэршье баяр бэлэй. Энээн тухай мартахын аргагүй даа,—гэжэ ветеран Баатар Раднаев хөөрэнэ.

1942 оной февраль һарада Баатар Раднаевай алба хэжэ байһан дивизиин сэргэшэд түрүүшынхээ дайсантай уулзаһан байгаа. Залуу сэргэшэн хүушанай механизатор мэргэжэлтэй туладаа хүнгэн танкда һууха болоо. Нүхэдынь минометчигууд болоод ябаһан юм.

— Олон удэрэй туршада дайнай газарта алба хэһэн хүн болоно гүт?—гэжэ нүхэр Раднаевһаа асуухада:

— Олоншье гэхэдэ, олон юм гү, бү мэдэе. Хорёод гаран удэрэй туршада дайнай боложо байһан газарта ябааб. Энээхэн үе соогоо үзэхые үзээб, харахые хараа даа. Үе наһан соогооншье мартахагүйб. Суггаа ябаһан хэды олон нүхэдөө алдаа гэшэнэбиб. Хэлэхэнышье хэсүү, бэрхэтэй,—гээд Баатар Раднаев дуугай боложо, шархатаһан хүлөө эльбэн, һанаа алдаад, аяга соохи сайһаа ама хүрэбэ.

— Энэ сагайнгаа туршада Гарма Ринчино Бадма Ламатханов хоёртоёо суггаал ябажа байгаа гүт? — гэжэ энэ үедэ таһалдаһан хөөрэлдөө үргэлжэлүүлэн асуубаб.

— Сэхыень хэлэхэдэ, һайн һананагүйб. Үни сагһаа боложо, зарим үйлэ хэрэгүүд мартагдахаяа һанаа. Нэгэтэ дайсан бидэнэй тала руу үхэр буугаар, минномёдуудаар таһалгаргаргүй буудажа эхилбэ. Энэ үедэ самолёдууд бомбонуудые хаяба. Тэрэл үедэ Гарма Бадма хоёрнай ехээр шархатаад, наһа баранхай байгаа бэлэй. Наһа бэрэһан олон сэргэшэдэй дундаһаа хоёр нүхэдөө бэдэржэ олоод, хамтын булашада табижа, хүдөөлэлсөө һэм. Энэ ушарые мартахаар гү? Үгыл ааб даа,—гэжэ Раднаев хэлэнэ.

Тинхэ үедэ амиды мэндэ тэрэ удэроо үнгэргэһэн тухайгаа шаналан дурдахэ зуураа, нимэшье хүби заяан намайешье дайража болохо байгаа ха юм гэжэ һанан, бурхандаа зальбаран, удэшэлэн үгтэһэн 100 грамм архиһаа сэржэм сагаа үргэн, сахюусандаа хандаа һэм гэжэ Баатар Балбарович хөөрэнэ.

1941 оной мартын 13-най удэр Баатар Раднаев хүндөөр шархатаад, госпитальдо орохо баатай болоо һэн. Үнихэн сагай туршада гипсдэ орохой хэбтээ. Нюргаяа, хүлөөшье тэннилгэхын аргагүй бэлэй.

Дүн хамтадаа найман һараһаа үлүү саг соо госпитальдо аргалуулаад, гэмтэһэн хүлтэй, гартай Баатар Раднаев саашадаа сэргэй алба хэхэ аргагүй болохой, нютагаа бусажа ерэһэн намтартай.

Баатар Балбарович Раднаев түрэл Могойто нютагаа бусажа ерэд, арадай ажахын элдэб һалбариннуудта хүдэлөө.

Һүүлэй гушаад жэлэй туршада Хурамхаанай аймагай Мүргэнэй сомоной Советдэй Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо, удаань шэнээр эмхидхэгдэһэн Хурамхаанай совхоздо бригадираар, малшанаар хүдэлөө.

Даажа ябаһан хүдэлмэридөө нарин нягтаар хандадаг байһан, тэрэниень баримталһан жэшээнүүд олон лэ байха.

— Совхозой Баруун-Хурамхаандахи комсомол-залуушуулай һаалнин фермэдэ мал адуулагшаар хүдэлжэ ябахадаа, һаалнишадайнь сагаан эдеэ элбэг дэлбэгээр абаха хэрэгтэ горитой хубитаза оруулалсаһан байха гэхэдэ, нэгэшье ал Тиихэ үедэ фермы һаалишад А. Табит Очирова, Э. Балдан шэд үнеэн буриһео абажа, 2000—2500 граммһаа бага бэшэ жа, нютаг нутагдаа 1 даг байһан.

Энэ хэрэгтэ дайнаг ран Баатар Раднае хубита бии байһан, табяаад онуудай эхи рамхаанай совхозой тор ябаһан О. Г. Н кин хөөрэнэ.

Ветеранай үбсөүн «Нёмн габьлагай түлөө» нинградые хамгаалаг түлөө» медальнуud, нэгэдэхи шатын орд мэтын шагналнуud я

Баатар Раднаев үн һатай боложо амар гараһан, сүлөө саг гайнгаа залуушуулт захадаа, Ленинградые гаалгын шуһата дайн даанда нютагайнгаа дэй яажа тэмсэһэн, н раһан тухай хөөрэжэ юм. Тиихэ зуурда, градые хамгаалаа омогорходог. Омогор гүй байхын аргагүй

Г. БАДМ
манай к

Спорт — Спорт — Спорт — Спорт

АХА НҮХЭРЭЙ ДЭМЖЭЛГЭ ЮУНҺЭЭШЬЕ ҮНЭТЭЙ

1978—1979 онуудта түрэһэн эдир хүбүүдэй дунда дүрэ буляалдалгын барилдаагаар республикын түрүү нуури эзэлхын түлөө нэмэл мүрысөөн һаяхан Спортын байшан соо болобо. Манай республикын, мүн Агын болон Усть-Ордын автономито округуудай 120-өөд эдир барилдаашад хабаадаһан байгаа.

Баргажанай, Хэжэнгын, Түнхэнэй, Яруунын, Ивалгын, Зэдын болон бусад аймагуудай хүүгэдэй спортын һургуулиниуудай һурагшадай гоё һайхан арга дүрэтэй, бар хүсэтэй барилдаашад боложо ябаһые энэ мүрысөөн элирхэйлэн харуулба. Эдэ һургуулиниуудай багшанар болон тренериүүд бэлигтэй бэрхэ хүбүүдые бэдэржэ олоод зуб мүрөөр һурган һоридог байха юм.

Эгээл хүнгэн шэгнүүртэ (38 килограмм) аяар 33 хүбүүд барилдаанай хибэс дээрэ гаража, хабала туршэба. Эдэнэй дундаһаа шалгара шалгарһаар ороодоол дүрбэн хүбүүд түгэсхэлэй наадандa хүрэжэ наадаһаа байгаа. Ринчин Санжижапов (Хэжэнгэ) Цыден Хайдаповтай (Баргажан) тулалдахадаа, гурбан минутаһаа үлүүхэн саг соо нюргалдуулан унагаажа. Буряад Республикын чемпион болобо. Загарайһаа ерэһэн Сережа Дуйбанов Түнхэнэй барилдаашан Баяр Гергеновые динлэжэ, гурбадахи нуури эзэлээ.

Удаадахи шэгнүүртэ хабаяа туршагшад мүн лэ гоё һайханаар наадажа, сүгларагшадай зүгһөө альга ташалгаар угтагдаба. Буряад ороной суута хүбүүн Борис Будаевай нүтэлбэрилдэг «Барилдаан» гэжэ спортын клубай түлөөлэгшэ Володя Хамниганов хибэс дээрэ юунэй боложо байһые һайнаар ойлгодог байһанаа харуулаа. Энэнь спортсменэй эгээл һайн шэнжэ шанар гэшэ. Ушарынь гэхэдэ, бар хүсэтэй, яһала һайн арга дүрэтэй аад, барилдаанай хибэс дээрэ юунэй боложо байһые ойлгонгүй, шүүгдэшэдэг хүбүүд үшөөл бии ха юм даа. Эгээл энээхэн үедэнь аха нүхэрэй, тренерэй дүнгэлгэ, дэмжэлгэ хэрэгтэй. Үлүү гаратар магтажа, үнэгэн малгай үмдэхүүлиэ баһал болохогүй. Алдуу дутагдалнуудыень зубоор тайлбарилан ойлгуулжа үгэхэ гэшэ юунһээшье үлүү. Түс шэгнүүртэ түгэсхэлэй уулзалгада Ивалгын эдир спортсмен Мүнхэ Базаржановые 9:2 тоотойгоор шүүжэ ябатараа, дүрбэдэхи минутада нюрыень шоройдуулба. Тиигэжэ В. Хамниганов мүрысөөнэй эрхим бэрхэ барилдаашан гэжэ тоологдон, тусхай шанда хүртөө. Шанга тэмсэлдэ хүүгэдэй спортын 7-дохи һургуулийн һурагша Семен Бадашкеевые 5:4 тоотойгоор динлэһэн Баяр Соктоев (Түнхэн) гурбадахи нуурида гараа.

Баяр болотор Хорнин аймаг барилдаашадаараа бэшэ, харин боксернуудаараа суурхадаг байгаа, Теэд һүүлэй үедэ энэ барилдаанай һургуули нэгдэжэ, тренерүүдынь эдэбхитэйгээр худалжа эхилбэ хэбэртэй. Түс аймагһаа ерэһэн Юра Романов 44 килограммай шэгнүүртэ барилдахадаа, гоё һайхаараар наадажа, бүхы уулзалгадаа динлээд. түрүү нуури эзэлбэ. Түгэсхэлэй наадандa 7-дохи ДЮСШ-гай һурагша Алдар Гулгеновые минута хахадай туршада илажа, чемпион болоо. Мухар-Шэбэрһээ ерэһэн Баяр Хандажапов Хэжэнгын аймагай бүхэ Чимит Намсараевые тоттоон торгонгүй динлэжэ, гурбадахи шатын дипломоор шагнагдаба.

47 килограмм. «Барилдаан» гэжэ спортын клубай түлөөлэгшэд Алдар Жамбалов Бэлигтэ Бадмаев хоёр ана-мана тулалдаба. Эдэ хоёрнай хэнинь хэн гэшэгүй гоё һайханаар барилдажа, сугларагшадай зүгһөө альга ташалгаар угтагдаа. Имагтал һүүлшын минутада Алдар бар хүсөөрөө булюу байжа, шүүжэ гараа. Хүүгэдэй спортын 9-дэхи һургуулиниҥ һурагша Коля Зандаев өөрынь онсо арга дүрэтэй спортсмен боложо ябана. Тэрэ Баргажанһаа ерэһэн Тимофей Долматовтай уулзахадаа, 7:4 тоотойгоор шүүжэ, бронзо медальяр шагнагдаа.

17 эдир хүбүүд 51 килограммай шэгнүүртэ тулалдаһан байха юм. Эдээн соohoo һагшагда һагшагдаһаар Эрдэни Будэнэев (Баргажан) Андрей Бузинаев (Усть-Орда) хоёр түгэсхэлэй наадандa гаража. эндэ тэнсүү шанга тэмсэлдэ Эрдэни 8:5 тоотойгоор шүүгдэд, түрүү нуури эзэлээ. Чингис Могоев. Бадма Салданов (хоюулаа Түнхэнһөө) гурбадахи нуурида гарахын түлөө мүрысөө. Эндэ Чингис нүгөөдэдөө нэгэшье очко үгэнгүй, ялалта туйлаба.

55 килограмм. Хүүгэдэй спортын 7-дохи һургуулийн һурагша Дима Балдаев хүдэр бэетэй, хүлдөө гохо дэгээтэй барилдаашан юм. Тэрэ Доржо Хамгаевтай (Түнхэн) түгэсхэлэй мүрысөөндэ уулзахадаа, нүгөөдынгөө арга дүрыс таажа, бушуу түргэнөөр хамгаалалта хэн, удаань өөрөө эршэмтэйгээр добтолжо, хойно хойноһоонь хэдэн очко абана. Тиигэжэ табан минутын үнгэрхэдэ, 12:4 гэһэн тоо табло дээрэ яларжа байба. Эгээл гоё һайхан арга дүрэтэй байһанайнгаа түлөө Д. Балдаев тусхай шанда хүртөө.

Бусад шэгнүүрнүүдтэ Алеша Сонхонов (хоюулаа 7-дохи ДЮСШ-һаа), Саша Раднаев (Баргажан), Артем Сараев (Зэдэ), Очир Цыденжапов (Ярууна) илажа гараһан байха юм. Зуб мүрөөр һорилго хэхэдээ. саашадаа эдэнэр лэ мүнөө манай республикын суглуулагдамал командын гэшүүдые халан абажа. Буряад ороной нэрэ хүндые хаа хаанагүй хамгаалха байха гээд найдахаар.

Энэ мүрысөөн олохон дутуу дунданууdые элирүүлээ. Зарим хубүүд бар хүсөөг... нүгөөдүүлэйнь ал... рэ һулашаг байна. гу... хинь партертэ бари... шаланагүй. Үшөө т... хүндэшэг, хүндэ шэг... нүүдтэ барилдаанда... байна. Эдир спор... нүүдые зуб мүрөөр... мүүжүүлхэ аргатай б... ди. Юрэдөөл, аха м... дэмжэлгэ юунһээшье... гэһэн сбо гуримые... бүхэн панginаар сахи... гэтэй.

Б-М. ЖИГЖИТ...

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: манай публикын бэрхэ бари... шан, спортын мастер... сандр Бардаханов.

В. ПЛУТТЫН ф...

ТҮРҮҮШЫН ДҮНГҮҮД

Россин Федерацийн зүүн зонодо наададаг командануудай дунда зургаадахи уулзалга үнэргэгдөө. Энэ үе соо шадамар бэрхээр наадаһан хэдэн команда мүрысөөнэй таблицада түрүү һуури булаалдажа захалба. Тэдэнэрэй нэгэн Шэтын «Локомотив» болоно. Мүнөө эдэнэр урда жэлнүүдэйхидэ орходоо һанаһанда хүрэжэ наадаһаа гү ха. Энээнинень юугээр гэршэлхээр бэ гэхэдэ, үнгэргэгдөөд байһан зургаан уулзалгада хоёр командатай—Барнаулай «Динамо», Ленинск-Кузнецкын «Заря» (өөрынгөө стадион дээрэ)—1:1, 0:0 тоотойгоор тэнцэһэн байха юм. Тиихэдэ Эрхүүгэй «Звезда», Красноярскын «Металлург», Кемеровын «Кузбасс» командануудые 1:0, 2:0, 3:2 тоотойгоор шүүһэн байна. Тиигэжэ мүрысөөнэй таблицада түрүү һуурыяа алдабагүй.

Мүрысөөнэй таблицада удаадахи хоёр нуурные Ленинск-Кузнецкын «Заря», Барнаулай «Динамо» командануud эзэлнэ. «Зарягай» футболистнуud Хабаровскын СКА, Холмскын «Сахалин» командануудые 1:0, 4:0 тоотойгоор шүүһэн һаа, Тюменийн «Динамо-Газовик», манай «Сэлэнгэтэй», Шэтын «Локомотивтай» 2:2, 1:1, 0:0 тоотойгоор тэнцэһэн, Омскын «Иртышта» 0:1 тоотойгоор шүүгдэһэн байна. Мүн Барнаулай футболистнуud «Сэлэнгэ», Новосибирскын «Чкаловец» командануудые 3:1, 3:2 тоотойгоор шүүһэн Шэтын «Локомотив», Холмскын «Сахалин» командануудтай 1:1, 0:0 тоотойгоор тэнцэбэ, Хабаровскын футболистнуудта 0:1 тоотойгоор шүүгдэбэ.

Манай зонодо үнинэй наададаг Омскын, Барнаулай, Новосибирскын, Томскын командануud мүрысөөнэй таблицада һубарилданхай.

Мүнөөдөө манай «Сэлэнгын» футболистнуud мүрысөөнэй таблицада һүүлшын нуурнуудай нэгые эзэлжэ ябана. Бусад командануудай дундаһаа манай футболистнуud эгээл олон бүмбэгэ ворота руугаа алдаһан байна. Жэшээлхэдэ, Новокузнецкын, Барнаулай «Металлург», «Динамо» командануудта айшалхадаа, 0:3, 1:3 тоотойгоор шүүгдэһэн байха юм. Эдэнэр мүнөө эзэлжээтэ уулзалганууdые үнгэргэхөөр Тюменийн «Динамо-Газовик», Омскын «Иртыш» командануудта айлшалба.

Мүнөөдэрэй байдалаар мүрысөөнэй таблица үншагшадай анхаралда толилогдобо.

Командануud	наадаа	шүүгээ	тэнцэ	шүүдээ	бүмбэгэ	очко
«Локомотив» (Шэтэ)	6	3	2	1	8:5	8
«Заря» (Ленинск-Кузнецк)	6	2	3	1	8:4	7
«Динамо» (Барнаул)	6	2	3	1	7:5	7
«Металлург» (Алдан)	5	2	2	1	8:5	6
«Иртыш» (Омск)	5	2	2	1	7:5	6
«Металлург» (Н-Кузнецк)	6	3	0	3	11:10	6
«Чкаловец» (Н-Сибирск)	6	3	0	3	10:10	6
«Томь» (Томск)	6	1	4	1	5:5	6
«Металлург» (Красноярск)	6	2	2	2	6:7	6
«Сахалин» (Холмск)	6	2	2	2	6:9	6
«Кузбасс» (Кемеровэ)	6	2	1	3	8:5	5
«Динамо-Газовик» (Тюмень)	5	2	1	2	7:8	5
«Звезда» (Эрхүү)	6	2	1	3	5:3	5
«Сэлэнгэ» (Улаан-Удэ)	6	1	3	2	3:3	5
«Динамо» (Якутск)	5	1	2	2	4:4	4
СКА (Хабаровск)	6	1	2	3	2:4	4

Редактор Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.
РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ТОКТО ХОЕВА В. Э.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнуудэй Совет, Бүгэдэ буряадуудай үндэһэн соёлой эблэл болон редакцийн ажалша коллектив.

Манай адрес: 670000. Улаан-Удэ. Калинин үлэсэ. 23 (Буряад үнэн газетын редакци.

Редакцийн телефонууд: редакторай—2-50-96, приемный — 2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретарийн—2-50-52, секретарнадай—2-66-76, таһагууд: советуудэй үйдэлмэрийн бо нитын эмхинуудэй —2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-73, социально-экономическа—2-64-36, (даагшань), 2-63-86, 2-67-81, 2-61-35, соёлой эрдэмэй болон һургуулийнуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; 2-67-81 олониитын хүдэлмэрийн бо мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын—2-60-91; корректорнуудэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй — —2-35-95. Манай корреспондентнуud: Агинскда — 3-42-19, Закаменскда —30-61, Хоринскдо —2-31-67.
Буряад Республикын Министрнуудэй Советэй хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтерия— —2-23-67 нахта—2-56-62.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаһаа хэмжээтэй Индекс 50901 Хэвлэт 7500.
Стереотипта тушаагдаһан саг: 20.00.

Буряад Республикын Хэблэлэй бо олонло мэдээсэлэй министерствэдэ 69-дэхи номер тогтоор бүртгэгдэнэ абтантай.
Газетэ республиканска типографида хэблэгдээ. Директорэйнь телефон 2-40-45.